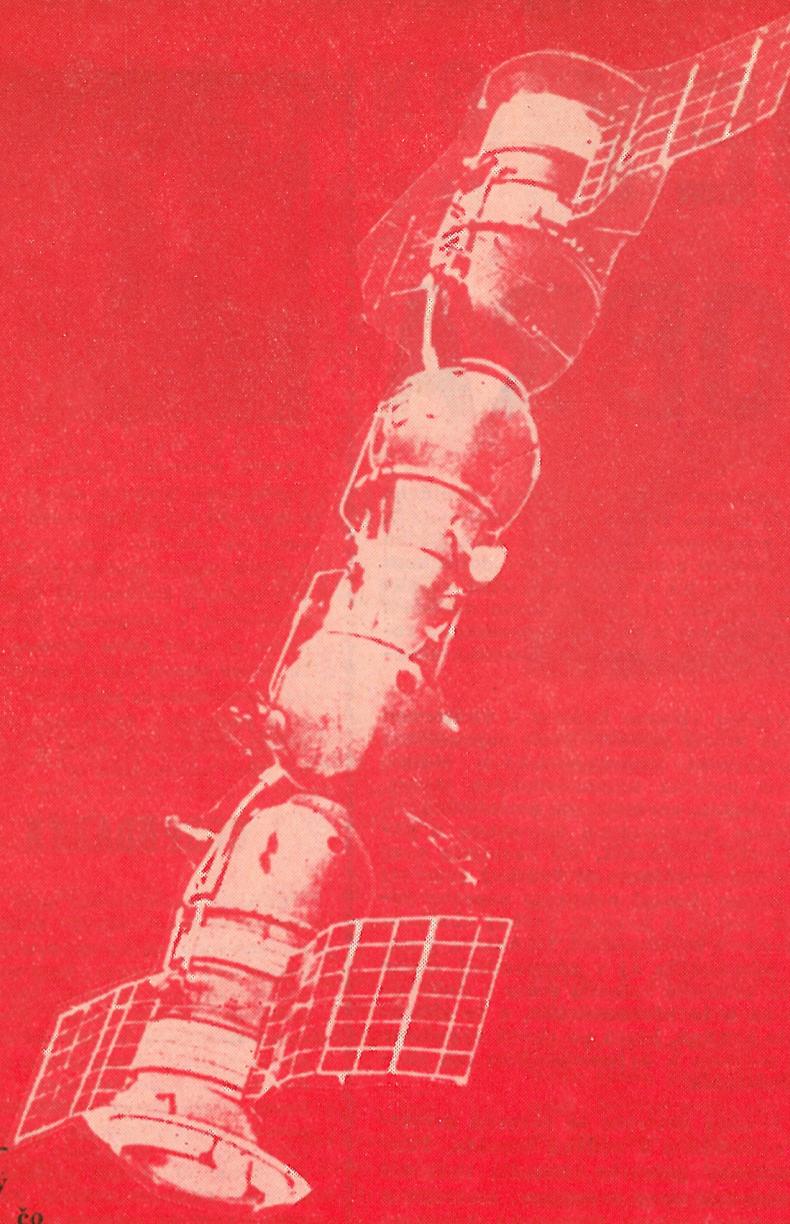

ZAČALO SA V OKTÓBRI

— 4. októbra 1957, keď Sputnik 1, ktorý vážil 83,6 kg, bol sovietskymi vedcami a konštruktérmi uvedený na obežnú dráhu okolo Zeme. Bol to prvý pozemský objekt v kozme. 12. apríla 1961 Jurij Gagarin ako prvý človek ocitol sa v kozmickom priestore a po 108 minutách letu na jednočlennej kozmickej lodi Vostok 1 sa vrátil na Zem. Sovietska veda a technika odtrhla človeka od Zeme a ako Kolumbusa poslala na veľké, nesmierne vesmírne cesty, odhalila nové ciele pre ľudskú ctižiadostivosť, usmernila do nových krajín technické vedy. Program kozmickej výskumov pokračoval vypustením sovietskej kozmickej lode Sojuz 6 na obežnú dráhu okolo Zeme dňa 11. októbra t.r. Dňa 12. októbra vypustili kozmickú loď Sojuz 7 a 13. októbra štartoval Sojuz 8. Sojuzy sú lode určené na vykonávanie rôznorodých vedeckých a technických úloh na obežnej dráhe okolo Zeme. Hoci majú viacčlenné posádky, môžu ich vypustiť na obežnú dráhu a môžu nimi manévrovať a vrátiť sa na Zem aj bez posádok. Prekvapujú predovšetkým rozmery Sojuзов. Celkový objem obytných a pracovných priestorov činí deväť kubických metrov. Začiatok neboli na svete také veľké kozmické lode. Učelový povrch platení slnečných batérii dosahuje 14 metrov, čo plne uspokojuje požiadavky na potreby energie všetkých palubných prístrojov. Sojuz má tri kabiny vzájomne spojené: pilotnú, orbitálnu a prístrojovú. V trojmestnej pilotnej kabíne, ktorá je súčasne časťou lode vracajúcou sa na Zem, sú kozmonauti počas štartu, pri vykonávaní manévrov na obežnej dráhe a počas pristávania. Nachádzajú sa tu prístroje pre automatické a ručné riadenie, navigačná apparatúra, apparatúra pre udržiavanie rádiového spojenia atď. Keď kozmická loď pojde na obežnú dráhu, posádka otvorí hermeticky uzavretý priechodný otvor a prechádza do orbitálnej kabíny, v ktorej sa nachádza apparatúra, pracovisko, miesto na odpočinok a spánok. Sú tu aj zariadenia, ktoré dovoľujú kozmonautom vychádzať do kozmického priestoru. K druhej strane pilotnej kabíny prilieha prístrojová a pohonná kabina určená pre základnú palubnú apparatúru a motory. Hlavný raketový motor slúži na manévrovanie na obežnej dráhe a na brzdenie pred zostúpením na Zem. Výkon motorov a zásoby paliva lodí typu Sojuz dovoľuje manévrovať do výšky 1300 km nad Zemou. Aerodynamický tvar apparatúry, ktorá sa vracia na Zem, umožňuje na rozdiel od prvých kozmických lodí riadené prechádzanie cez husté vrstvy atmosféry. Systém riadenia pri pristávaní dovoľuje veľmi presne pristávať v určenej oblasti. Prúdové motory zapájané tesne pred pristátím zaistujú pozvoľné dosadnutie na Zem. Dokonalé parametre lodí Sojuz dovoľujú použiť ich tak pre orbitálne stanice, ako aj pre dopravné lode prispôsobené pravidelným letom medzi stanicami a Zemou na výmenu posádok a na dodanie nevyhnutne potrebných nákladov orbitálnym stanicam. Skupinový let troch Sojuзов bol korunovaný úspešným vykonaním širokého programu vedeckých a technických úloh, priniesol nové poznatky, ktoré budú slúžiť človeku na ovládanie vesmíru. Keď obdivujeme skvelé výsledky dobývania kozmického priestoru nezabúdame, že všetko sa začalo v októbri. V októbri roku 1957 letom Sputnika — ba celkom iste v Októbri 1917, keď sovietska spoločnosť rodiaca sa v revolúcii utvorila najväčší priestor pre vlastné vedecké myšlienky a takto vyzvala ostatný svet k tvorivému súčaženiu. Jedno je však isté — začalo sa v OKTÓBRI...

OBĚHY PLANET,

EXISTENCE STÁTU

NAŠÍ JSOU PODŘÍZENY VŮLI.

ZEMĚ JE NAŠE.

VZDUCH JE NÁŠ.

NAŠE JSOU DÉMANTOVÉ HVĚZDNÉ KOPY.

A Z NÁS UŽ NIKDO

NIKDY

NIKOMU NEDOVOLÍ

NAŠI ZEMI NÁBOJI TRHAT,

NÁŠ VZDUCH PÁRAT OSTŘÍM NABROUŠENÝCH KOPI !

VLADIMÍR MAJAKOVSKIJ, REVOLUCE

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

NOVEMBER—LISTOPAD

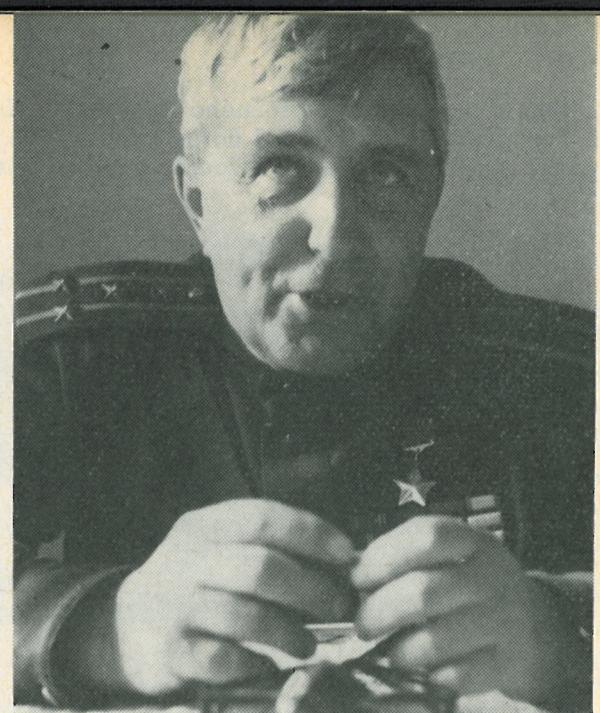
NR 11 1969 r.

Cena 1 zl

HOVOŘÍ PLUK. S. BORŽENKO, HRDINA SOVĚTSKÉHO SVAZU, VÁLEČNÝ DOPISOVATEL PRAVDY

• SETKÁNÍ S POLSKEM • O VARŠAVĚ • ZLATÁ HVĚZDA • VODA A KREV • PLUKOVNÍK – SPISOVATEL • O GAGARINOVY • KONÍČEK • MLADÝM •

Naši redakci navštívil plukovník S. Borženko, Hrdina Sovětského svazu, člověk, který v důsledku svého novinářského povolání je všude tam, kde se odehrávají důležité události. O těchto událostech píše běžně v Pravdě, jejímž je válečným dopisovatelem. Kromě toho publikuje knihy, jichž se nasbíralo nemálo. V Polsku bylo přeloženo jedno jeho dílo „Věrni vlasti“. Úvodem se ptáme našeho hosta, jaké bylo jeho první střetnutí s Polskem a s Poláky?

PLUK. S. BORŽENKO: Byl jsem tehdy válečným dopisovatelem Pravdy na Ukrajinském frontu, jemuž velel Koněv. Armáda tohoto frontu táhla přes Polsko. V létě roku 1944, když naše armáda postoupila ke břehu Visly, byl jsem svědkem setkání s polskými partyzány. Do dnešního dne si pamatuji jméno partyzánského velitele. Jmenoval se Franciszek Ksiežareczyk. Později jsem se s ním setkával v Polsku, už jako s generálem. Tehdy polští partyzáni skutečně pomohli naší armádě; dodali lodky, na nichž se naši výzvědčí dostali na druhou stranu řeky. Za nimi se přepravila armáda a zahájila boj. Jako korespondent jsem hodně psal v Pravdě a i jinde o Polsku, o polském národe a o I. a II. armádě Polského vojska, o polských partyzanech. Napsal jsem také první zprávu o dobývání Visly.

RED.: Pamatujete si, soudruhu plukovníku, jak vypadala Varšava oněch dní? Znáte dnešní Varšavu...

PLUK. S. BORŽENKO: Tehdejší Varšava to — ani kámen na kameni, rumiště a ne město. Dnes je to město orozené. Jedno z najkrásnějších hlavních měst Evropy.

RED.: Na Vašich prsou, soudruhu plukovníku, vidíme nejvyšší vyznamenání — zlatou hvězdu Hrdiny Sovětského svazu. Za co jste dostal toto vyznamenání?

PLUK. S. BORŽENKO: Jako dopisovatel jsem sloužil v armádě výsadkářů a zúčastnil jsem se řady výsadků na černomořském pobřeží. Zúčastnil jsem se hrdinného útoku na Novorosyjsk, osvobozoval jsem Taman. Potom jsem se zúčastnil velmi složité operace dobývání Kerčenského zálivu v širce

22 kilometrů. Byla to bitva velmi udatná. Šel jsem v prvním výsadku, který měl za úkol dobýt předmostí. Byla to bitva velmi těžká a mnoho, mnoho lidí v ní zahynulo. Za účast v této bitvě jsem dostal titul Hrdina Sovětského svazu.

RED.: Soudruh plukovník, jako každý skutečný hrdina, je velmi skromný. Sami musíme dodat, že v první linii v této bitvě šlo 1100 osob, z nichž naživu zůstalo pouze 11 — v tom nás dnešní host. Další otázku kladu v souvislosti s naším časopisem a s jeho účelem. Zná: Vaše setkání s Československem, s Čechy a Slováky?

PLUK. S. BORŽENKO: Za války jsem byl v brigádě plukovníka Ludvíka Svobody, když vznikla, když se účastnila bojů o Kijev, když bojovala o Bílou Cerekev. Potom na bitevních cestách jsem potkával československé vojáky organizované již v útvaru. V minulém roce v srpnu jsem také byl v Praze a v československých vojenských jednotkách: u letců, u tankistů. Viděl jsem, jak byli zdisciplinovaní, jak poslouchali rozkazy hlavního velitele prezidenta Ludvíka Svobody, projevujíc tak svůj vztah k událostem, které se odehrály v té době v jejich zemi. Tehdy jsem se setkal také s celou řadou důstojníků, jež jsem znal z minulosti. Vykázali tehdy správný stranický postoj a pochopení pro to, co způsobilo vzkrocení armád pěti států Varšavské smlouvy. Napsal jsem hodně korespondencí, kromě jiných také článek nazvaný „Voda a krev“, který byl přeložený do češtiny a slovenštiny. Viděl jsem, s jakou pozorností četli československí občané tuto mou korespondenci. Soudím také, že ještě do Československa přijedu. Mám tam celou řadu opravdových, srdečných a vyzkoušených přátel. Naše přátelství se upěvnilo a stmelilo ve společném boji s fašismem.

RED.: Jste také spisovatelem. Rekněte nám, prosím, o svých knihách, již vydaných i o svých literárních plánech.

PLUK. S. BORŽENKO: Hodně mých knih bylo překládáno, v Polsku i v Československu. Jsem na to hrdý. Nyní jsem napsal román, který v brzkou vyjde. Je to čtvrtý díl mého románového cyklu nazvaného „Jaký prostor“. Ukazuje určité události

z posledních 50 let, bohatých na dění a činy, jichž se zúčastnily sovětské národy.

RED.: Při svém zaměstnání jste poznal hodně vynikajících osobnosti, např. velmi blízce Jurije Gagarina, prvního sovětského kosmonauta. Můžete nám o něm říci něco méně známého z bohaté publicistiky, týkající se tohoto jedinečného člověka?

PLUK. S. BORŽENKO: Pamatuj si, jak po zdařilém kosmickém letu Jurij Gagarin, když byl obklopen světovou slávou, nás pozval do svého domu. Naše vláda postavila pro jeho rodiče hezký zděný dům. Nevím proč, ale rodiče Jurije připravili tehdy pro nás oběd ve starém dřevěném domku, v němž se Jurij Alexejevič Gagarin narodil. Sešlo se hodně lidí, přišel tajemník oblastního stranického výboru a jiné osobnosti, jeho přátelé. A tehdy Jurij poznamenal, že snad to není najvhodnější, že slavnostní oběd se koná ve starém domu. Jeho otec se rozlobil, uderil pěsti do stolu a řekl: „Já jsem zde hospodářem.“ Jurij okamžitě umkl, protože si velmi, velmi vážil svých starých rodičů. Oběd byl velmi příjemný a tato epizoda, jak rovněž mnohé jiné, je dokladem veliké skromnosti Gagarina, již si zachoval, mimo velké slávy, do konce svých dní.

RED.: Co je Vaším soukromým koníčkem?

PLUK. S. BORŽENKO: Velmi rád hrám tenis, a hrám dobře. Často vyhrávám s mladými, kteří pořáku těžce nesou. Je mi už přece 60 let.

RED.: Co přejete dnešní mládeži?

PLUK. S. BORŽENKO: Naše pokolení revolucionářů dokázalo hodně. Udělali jsme Říjnovou revoluci, vyhráli jsme Vlasteneckou válku. Dnešní mladé pokolení dědí slávu svých dědů, otců a starších bratrů. Chtěl bych, aby dobře a moudře hospodařilo s těmito výdobytky, násobil slávu a dokázalo víc než my.

RED.: Srdečně Vám děkujeme, soudruhu plukovníku, za návštěvu a interview.

Hovořil: M. KAŠKIEWICZ

UWAGA! ATRAKCYJNY DOROCZNY KONKURS „ŻIVOTA“ Z CENNymi NAGRODAMI WARUNKI TAKIE SAME, JAK W UBIEGŁYM ROKU

CZY PRZYSTĄPIŁIŚCIE JUŻ DO POZYSKIWANIA PRENUMERATORÓW „ŻIVOTA“ NA 1970 ROK? CZAS NAGLI — OSTATECZNY TERMIN DO 10 GRUDNIA. KAŻDY DORECZYCIEL POCZTOWY, AKTYWISTA TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE, KAŻDY CZYTELNIK MA SZANSE ZDOBYCIA CENNEJ NAGRODY. POD WARUNKIEM POZYSKANIA JAK NAJWIĘKSZEJ ILOŚCI PRENUMERATORÓW „ŻIVOTA“ NA 1970 ROK. CZEKAJĄ NA WAS CENNE NAGRODY RZECZOWE O OGÓLNEJ WARTOŚCI 8 TYSIĘCY ZŁOTYCH. CELEM ZAKWALIFIKOWANIA SIĘ DO UDZIAŁU W KONKURSIE, NALEŻY LISTY POZYSKANYCH PRENUMERATORÓW WRAZ Z DOWODAMI WPŁATY POCZTOWEJ (KTÓRE ZWRACAMY PRZESŁAĆ DO REDAKCJI CZASOPISMA „ŻIVOT“ (WARSAWA, AL. JEROZOLIMSKIE 37).

ROZWIĄZANIE KONKURSU JUŻ W STYCZNIU 1970 ROKU. NAGRODY CZEKAJĄ NA WAS, MY CZEKAMY NA WASZE ZGŁOSZENIA!

Lenin za svojho dvojročného pobytu v Krakove a Poronine často chodieval do prírody. V lete sa kúpaval vo Visle, v zime sa lyžoval na bližších svahoch

a zjari chodil na bicykli až do Wolských lesov. Každú voľnú chvíľku využíval na dlhé prechádzky do Rakowic a Olsze. Nadovšetko ľubil hory.

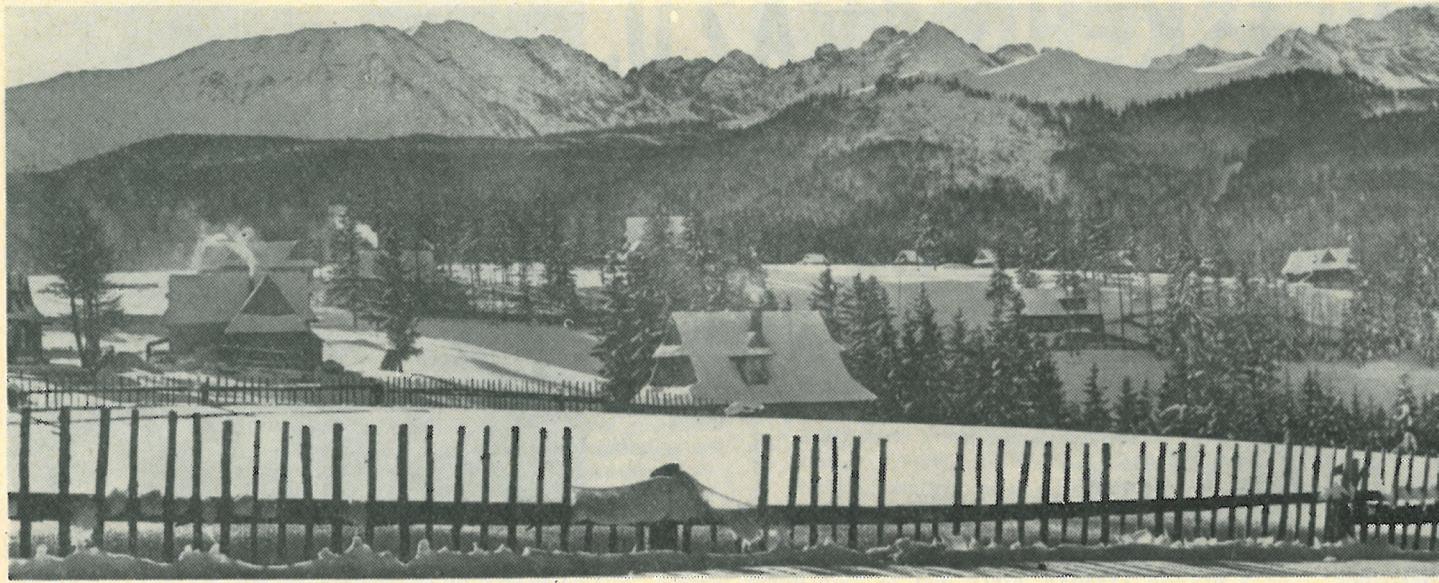

Foto: T. Olszewski

LENIN POD TATRAMI

„Iljič nesmierne rád chodil po horách,“ napísala Nadežda Krupská, verná družka Lenina života. Vysoké Tatry sa stali jeho veľkou a trvalou láskou. Neraz ho bolo možno stretnúť na vzdialených tatranských chodníkoch s paličkou v ruke a pleciakom na chrbte. Chodieval k Czarnemu Stawu a Morskemu oku, vyšiel na Swiniu a na Rysy. Dva razy bol na Babej hore. Celodenné i viacdenné výlety na tatranské končiare podnikal z Poroniny.

Presfahoval sa ta z Krakova na radu lekárov: bol prepracovaný. Potreboval oddych, horský vzduch a slnko. Priezračné diaľky, vystlané zelenou špongiou lesov. A „horskú akrobatiku“, ako nazýval šplhanie na tatranské končiare.

To všetko našiel v Poronine, nedaleko od Zakopaného. „Je to dedinka takmer ruského typu — píše v liste sestre Márii. — Slamené strechy, bieda. Sedliaci sa obliekajú goralsky. Nosia biele súkenné nohavice a také isté haleny... Poronin nie je „kurort“ (Zakopane však je), preto je tu pokoj...“

V Poronine sice nie je elektrina, ale je pošta a železnica, ktoré Lenin nevyhnute potrebuje pre styk s Ruskom a so svetom. A sú hory, kopce, stráne, lúky, zúriace potoky a v pozadí modré

končiare divých, majestátnych Tatier. Často chodieva na bicykli do Zakopaného. Takmer denne ho vidno na Galicových grapoach nad Poroninom. Sedí na pniku, poznámkový blok na kolene, ostro zastrúhaná ceruzka v ruke, klobúk a palička na tráve. Hľadí k tatranským stráňam, ostro sa črtajúcim na obzore. Podvečer schádza do dediny, nevysoký, v rozopätom plášti, živo kýva na pozdrav sedliakom, ktorých stretá cestou. Listy nosí na stanicu a vhadzuje priamo do skrinky na poštovom vozni. Dva razy denne — ráno a popoludní — vidime ho zasa na pošte. Dostáva toľko listov, novín, časopisov a kníh, že udeľuje pošty pán Radkiewicz ich musí uklaňať na hrbu na zemi. Na mnohé listy a telegramy odpovedá hneď na pošte. A potom s hrbou novín pod pazuchou sa ubera do domu. Býva aj s rodinou — Nadeždou Krupskou a jej matkou — v chalupe Terézie Skupinovej.

* * *

O Leninovom výstupu na Rysy koncom augusta 1913 sa nám zachovali dva záznamy. Prvý napísal účastník výletu Bucevič a druhý istý Z. z Veľkopoľska v krakovskom denníku Ilustrowany Kurier Codzienny roku 1933.

A. Bucevič v Ogoňku takto spomína na Lenino potulky po Tatrách:

„Tatry boli toho dňa krajšie než keďkoľvek predtým. Niektoré končiare svojimi tvarmi nás privádzali priam do vytrženia, najmä Iljiča. V užabine sme sa vyfotografovali... Túto fotografiu spolu s inými musel Vladimír Iljič nechať v Krakove...“

Večer prišli na Morské oko. Ubytovali sa v chate na brehu jazera. Po skromnej večeri sa vybrali na prechádzku okolo jazera. Vrcholky štítov pozíčilo zapadajúce slnko. V dolinách a užabínoch ležali husté fialové tieňe.

„Pretože Bogockij a ja — píše Bucevič — sme už predtým boli pri Morskom oku, ukazovali sme Iljičovi najznámejšie tatranské končiare: Mengušovský, Žabí, Rysy a iné. Lenin sa rozhadol, že zajtra ráno vystúpi, spolu so mnou a Bogockým na Rysy...“

Leninovi spoločníci, Bucevič a Bagockij, boli ruskí emigranti, ktorí pomáhali Vladimírovi Iljičovi v revolučnej práci. Bucevič ďalej píše:

„Vstali sme na svitaní. Zobudili nás o tretej nad ránom. Je chladno, ako obyčajne v horách v takej výške. Keď

som sa horko-fažko zviechal z teplej posteľe, Lenina som už zastihol na nohách...“

Ked slnko vykuklo spoza končiarov, výletníci boli už za Czarným Stavom. Pripojila sa k nim skupinka robotníkov, členov Krakovského turistického klubu. „Vedúci skupiny, spolupracovník časopisu Napred, poznal Lenina ešte z Krakova. Navrhol nám, aby sme šli vedno. Robotníci boli prvý raz v Tatrách smiali sa a tešili ako deti. Aj nás nazobili svojou radosťou. Prítomnosť Vladimíra Lenina, o ktorom už veľa počuli, ich zrejme veľmi vzrušila. Aj Iljič sa zaujímal o svojich spoluvýletníkov-robotníkov. Hovorili len po poľsky, ale sme sa dohovorili...“

Z Rysov bol úchvatný výhľad do dolín a na vrcholce tatranských končiarov. Iljič a jeho druhovia odpočívali a nadchýnali sa cudou, prísnou hrou farieb a tvarov tatranskej panorámy. Pred polstoročím Tatry z poľskej i slovenskej strany boli ešte polodivé, drsné, málo známe. V hlbokých jedľových lesoch na úpätí končiarov ležalo ticho, husté ako decembrová noc. Ale na skalných končiaroch vyhvizdoval halniak.

Na vrcholku Rysov sa stretol s Leninom a jeho spoločníkmi. Z. z Veľkopoľska. Svoje spomienky opísal v krakovskom Kuriéri:

„Vracal som sa z dĺžieho výletu zo slovenských Tatier, zo Smokovca. Asi o tretej popoludni som počul na Rysoch ruský hovor. O chvíli sa objavili tri osoby a sadli si nedaleko od nás. Vtedy nás už bola na Rysoch poniadna hromádka. Okrem nás tu bola skupinka maďarských turistov a kúsok ďalej iná skupinka hovorila po slovensky a česky. Rozpríadioval sa rozhovor. Rozprávali sme sa s dvoma mladšími Rusmi po rusky. Vtedy ten starší s briadkou povedal, že vie aj po poľsky. Teraz už viem, že to bol Lenin. Vyzeral celkom tak ako na fotografiách. Zhovárali sme sa o Rusku. Lenin povedal, že v Rusku sa chystajú významné udalosti. Hovoril o ruských mužikoch, o hľade, ktorý v roku 1913 zachvátil veľké oblasti tej zíornej krajinu. Tvrdil, že v Rusku nevyhnutne musí došť k prevratu. Zhovárali sme sa varinu.“

Pred večerom sa Lenin a jeho druhovia spustili k Morskému oku. Slnko chytrzo zapadalo za skalné končiare a súmrak sa plazil dolinami. Čoskoro nastala tmavá noc. Výletníci stiehli, po hľazili sa do myšienok. Tatranské končiare v oblesku hviezd zdali sa byť neuvieriteľne blízko, na dosah ruky a zároveň ďaleko pod hviezdou korunou. Nedotknuteľné a nedosiahnuteľné, pyšné a cudné.

Lenin sa obrátil a dlho hľadel na ne. Do Poronina prišli neskoro v noci, výčerpaní, ale plní dojmov. Výlet na Rysy navždy ostal v Iljičovej pamäti a nerez ho spomína v Kremlí. Pod Tatrami prežil dva roky, dva pracovité roky svojho života.

TIEŽ NEMOC

Chrápanie je nielen vhodnou témnou pre žarty, ale môže byť aj príčinou osobnej tragédie. V niektorých štátach Severnej Ameriky chrápanie je dôvodom pre udelenie rozvodu.

Avšak výskumy dokázali, že chrápanie má často pôvod v onemojení. Bola prevedená analýza 200 prípadov, v ktorých sa pacienti sťažovali predovšetkým na chrápanie... Jedna tretina prípadov sa týkala detí do 10 rokov. Na základe laringologického vyšetrenia bolo ustálené, že najčastejšou príčinou chrápania u detí sú zváčšené mandle a tzv. tretia mandľa". Vo všetkých týchto prípadoch chrápanie prestalo po operácii.

Najčastejšimi príčinami chrápania u dospelých boli alergie, skrivenie nosnej prepážky a iné ochorenia nosných ciest. Istá skupina pacientov reagovala chrápaním na nepríjemné zážitky.

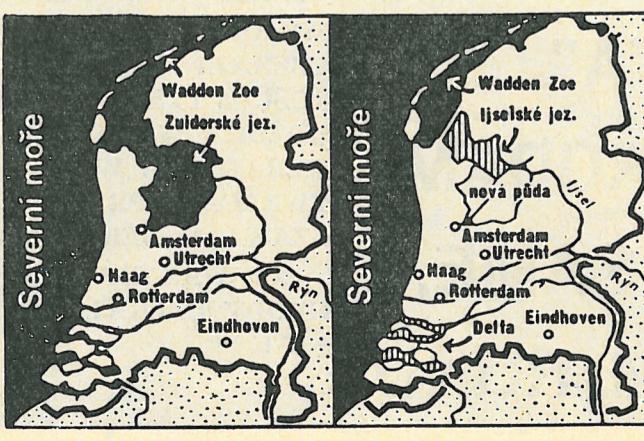
Vedci, ktorí prevádzali výskumy prišli k uzáverom, že 50% prípadov chrápania dá sa u pacientov vyrieť a značne zmeniť chrápanie u ďalších 30%. Určitou ochranou pred chrápaním spolumažela sú chrániče na uši z umelej hmoty, alebo skoršie usínanie nechrápacujúceho manžela. V istých prípadoch môže manželstvo zachrániť spávanie v osobitných izbách. Neodporúčajú sa drastické metódy, ako oblievanie vodom, prudké budenie atď.

VYTRVALÝ ZÁPAS S MÓREM

Jako už neplatí mapa Holandska z dvaciatých let, ztratí v príštich desaťročiach aktuálnosť mapa dnešní.

Poté, co pozbyli své koloniálne říše, mohou se Nizozemci už s čistým svědomím a s nezkalenou hrdostí vykazovat územními výboji. Není to na úkor žádného jiného národa. Anektují prostě po kouskách moře a předělávají je na souši. Vydobyli tak v našem století už 225 000 hektarů.

Mapky nejlípe ukáží, jak si Nizozemci zkracují a zaokrouhluji své hranice s mořem. V roce 1932 přehradili Zuideršké moře a od té doby je podle přesných plánů využívají. Zbude poměrně malá vodní plocha a ta se přivodem vody z Ijesu (jednoho ze severních ramen Rýna) změní ve sladkovodní jezero — Ijselmeer.

Pro príštich patnáct let se plány rýsují tak, že zabarikádováno bude celé území rýnské delty až na prístupy k největšímu holandskému (i evropskému) přístavu Rotterdamu a k sousedním belgickým Antverpám. Zatímco na jiných úsecích mají hráze dvojjediný účel — chránit před povodněmi a získávat půdu, tady v deltě půdu především o záštitu před mořem, aby se neopakovaly katastrofální záplavy, jaké stihly Nizozemí například v roce 1953. I v deltě se počítá s postupným odslaněním dosavadních mořských zátok a na mapách blízké budoucnosti je už zakresleno další sladkovodní jezero — Daltameer.

Perspektívne se predpokladá, že k mateřské pevnině budou pripojené i Západofrizské ostrovy; dnešní Waddenské moře mezi nimi a souší bude přehrazeno a zčásti vyušeno. Tento projekt spadá už do začátku príštího století, ale je minén stejně vážne jako všechny dosavadní. Jde-li o hospodaření s vodou a se zemí, vzdávají prý se Holandie svého vyhraněného individualismu a podvolují se všemu, co na nich vyžaduje tuhý centrální plán a vyvlastňovací předpisy. Kdo by také popíral, že soužití s mořem je pro Nizozemí životní záležitosť: půl jeho území s víc než polovinou obyvatel leží pod úrovní mořské hladiny. Kromě toho má země dnes největší přirozený přírůstek z celé Evropy i nejhustší osídlení. To je pak každý nový hektar výtvar.

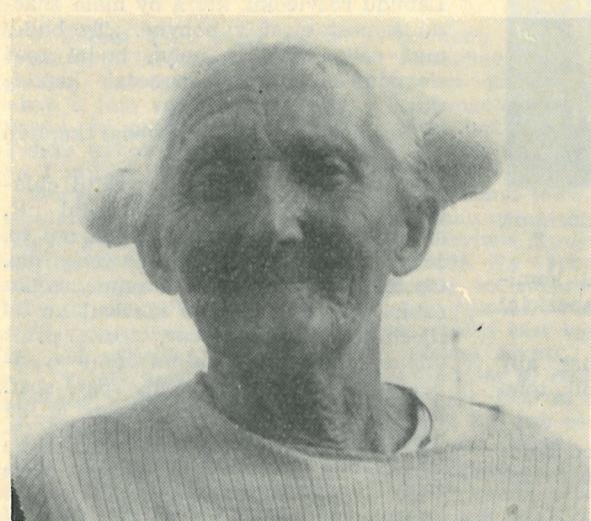
Rveme se v těchto místech s mořem už dobré dva tisíce let, říkají Nizozemci. Na sklonku druhého tisíciletí si nejenom upravují a zabezpečují hranice s mořem, věčným partnerem a soupeřem, ale musí pomyslet i na zásadní usporiadání týlu. Vzniklo jim zde jakési gigantické „kruhové město“, zahuštěná průmyslová střediska se už z části slévají. Co s nimi? Plánovači chtějí stůj co stůj udržet uvnitř tohoto prstence zelený střed, města rozšiřovat od vnějšího obvodu k pobřeží a současně všechna tato osídlení upříslcovat požadavkům moderního života. Města mají dýchat zelenými plochami, zbytkům osvojeného moře bude přiřčena uloha rekreačních středisek. Ale to už bude životodárné utkání s mořem pomalu vstupovat do třetího tisíciletí...

(vp)

**NA NÁVŠTEVE
V ČICMANOCH**

MAL'0- VANÁ DE- DINA

Vďaka Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej navštívili sme počas Martinských slávností prekrásnu dedinu Čičmany. Čičmany ležia na konci Rajeckej doliny takmer pri pramene rieky

Rajčianky. Pritulené k vrcholu Strážova sú neobvyklou turistickou zaujímavosťou tak pre svoje dejiny, ako aj pre charakteristicky maľované domčeky. Na tomto území sa človek osídlil veľmi skoro a — ako spomínajú pramene — býval tu nejaký Čič alebo Cieč a z toho pochádza názov Čičmany. Obec bola založená okolo roku 1272.

Tažké klimatické podmienky a poloha spôsobili, že obyvatelia Čičmian od samotného začiatku viedli urputný boj s prírodou, boj o existenciu. Na poliach sa urodil nanaďvý jačmeň alebo ovoš. Po čase obyvatelia prestali obrábať neúrodné polia, ktoré premenili na pastviny a začali chovať oviec.

Cičmanci bojovali s feudálmi, s Mikulášom z Turca, Rakovským a neskôr Serényim. Boje trvali celé stáročia a vyplývali z uvaľovania nadmerných daní a robót na pánskom. Tažké životné podmienky tunajšieho ľudu prinutili mnohých, aby hľadali prácu vo svete.

Je zaujímavé, že v tak ťažkých klimatických a spoločenských podmienkach sa rozvinulo jemné a krásne umenie maľovania domov. Domy maľujú ženy a vzory prechádzajú z pokolenia na pokolenie. Maľby sú plné fantázie napriek tomu, že sú jednoduché. Každý kto má rád krásu, musí sa chvíľu zadumať nad prejavom vyjadreným v čičmanskej ľudovej tvorivosti.

M.B.

SUCHOU NOHOU

Pohled na mapu jižní časti Sovětského svazu nám umožní pochopit velkou hospodársku atraktívnosť projektu, ktorý jíž několik let zaujímá stavitele smělostí svého záměru. V současné době je také studijním problémom skupiny dopravních expertů. Jde o stavbu železniční a silniční tratě z Baku do Krasnovodска pries Kaspijské more, jehož šířka činí v místě tratě 250 km.

Pohled na mapu je nutný z hľadiska zhodnocení dopravní překážky mezi republikami kavkazskými a středoafrickými Sovětským svazem — moře a pouště, která se rozkládá na východě. Objížděk této překážky po souši vynáší desetinásobek 250 kilometrového úseku. Již 8 let sice funguje doprava pramicí, ale tím se transport značně zdražuje a také nemá potřebnou přepravní kapacitu.

V teoretických projektech dopravy „suchou nohou“ existují čtyři různé verze technického řešení.

Protože Kaspijské more, jehož hloubka činí místy tisíce metrů, na úseku dopravní zkratky není hluboké více než 200 metrů, nejjednodušším řešením by bylo navržení gigantického příkopu s mostovými propustěmi pro plavbu. Proti tomuto návrhu však protestovali

biologové. Rozdelení moře na dvě části by podle jejich úsudku mělo přímo fatální vliv na specifické ekologické podmínky (astrachanský kaviár) této vodní oblasti.

Dále se přihlásila geologie s námitkami proti druhému, také technicky řešitelnému projektu výstavby mostu přes celé moře na stabilních pilířích. Půda kolem Kaspického moře podléhá seismické činnosti (před 10 lety se po otřese vynořil nový, 50 hektarový ostrov). Taková stavba by tedy byla vystavena katastrofálním důsledkům možného zemětřesení.

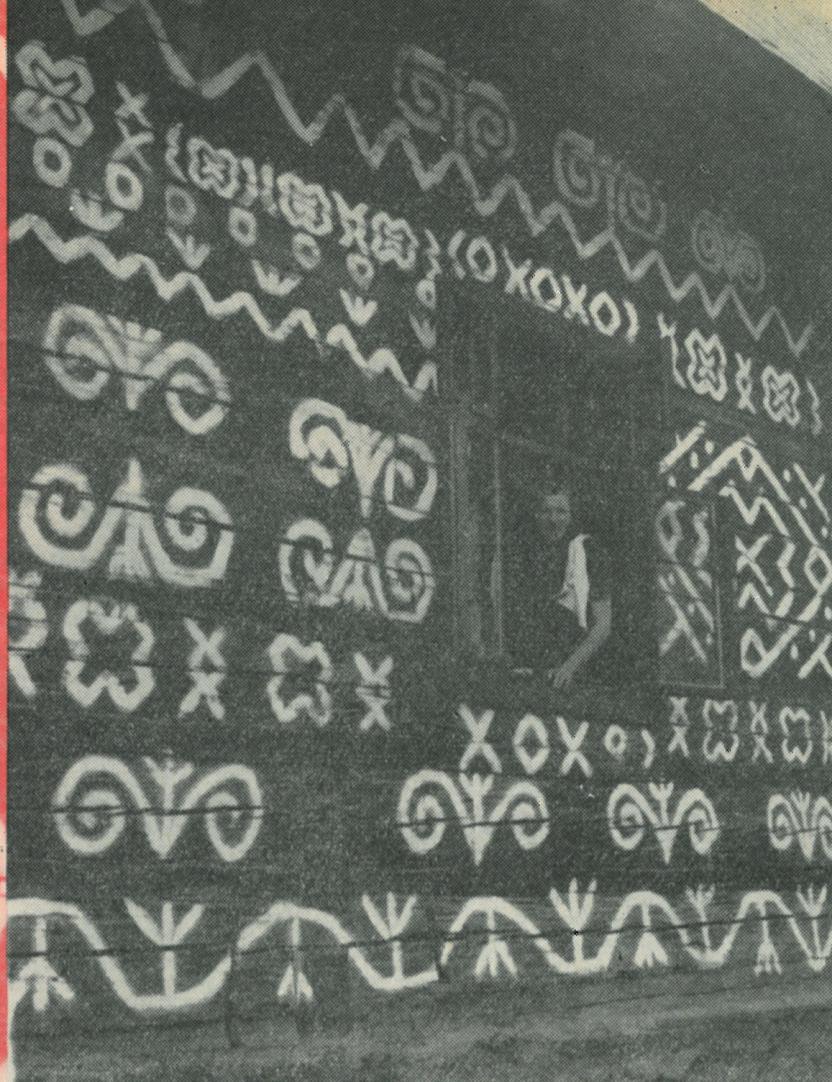
Z této situace zůstala dvě témař souřadná řešení: most na plujících opérách nebo plující tunel. Nutno zdůraznit, že i odborníci v jiných zemích, které řeší obdobný problém, považují toto konstrukční řešení za nejslibnější pro budoucnost.

Plující most má málo co spojuje s dosavadními pontonovými mosty, které přece nemohou odolávat náporu mořských vln. Analogii nutno hledat spíše v technice dnešního řešení platform, používaných při podmořských naftových vrtech. Plaváky, které tyto platformy udržují, jsou zakotveny hluboko pod vodou, pod hranici pásmu vlnění.

Koncepcie tunelu se blíží projektu vypracovaným pro kanál La Manche a Gibraltarský průliv, samozřejmě v jiných rozdílech. Taková stavba by se skládala ze tří rovnolehlých, se sebou spojených železobetonových rour. Lze je vyrobit na pobřeží v jakémko sítém doku, a to segmentami. Dále by byly dopravovány do místa montáže pod vodou. Tunely byly tři: po jednom pro každý směr jízdy a prostřední ventilační a pro instalaci zařízení. Nutno dodat, že železobetonový tunel vyplněný vzdutím nemá tendenci k potápění, naopak, vymáhá umělé zátěže, aby neplaval na povrchu.

Tunel je považován za jednodušší návrh, pokud jde o provedení, a také bezpečnější, protože je absolutně nezávislý na atmosférických podmínkách a další jeho výhodou je, že nekoliduje s plavebními linkami. Avšak náklady na exploataci budou vyšší a tím v určitém stupni nebudou vyřazeny nevýhody převozu pramicí. Z pochopitelných důvodů může být tunel dostupný pouze pro železniční elektrickou trať a automobily by se muselo převážet železničními vozy.

Z hlediska turistiky je výběr mezi dvěma koncepcemi velmi lehký.

L'UDIA • ROKY

UDALOSTI

NOVEMBER — LISTOPAD

- 1.XI.1750 — narodil sa Martin Hamaljar, slovenský osvetový spisovateľ, spoluzakladateľ Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej v r. 1801 (um. 3.VIII.1812).
- 1.XI.1864 — narodil sa Stefan Zeromski, významný polský spisovateľ (um. 2.XI.1964).
- 1.XI.1888 — bola v Brne založená vysoká škola technická.
- 1.XI.1889 — narodil sa Džavaharlal Nehru predsedu vlády Indické republiky, vodca indického boja za slobodu (um. 27.V.1964).
- 3.XI.1784 — narodil sa v Brne Antonín Mánes, významný český malíř (um. 23.VII.1843).
- 5.XI.1880 — v Prahe bola po prvý raz uvedená celá Smetanova Má vlast.
- 5.XI.1918 — v Lubline bola založená, prvá v Polsku, Rada robotníckych delegátov.
- 5.XI.1944 — boli hromadne popravy partizánov-účastníkov SNP v Kremnické medzi Banskou Bystricou a Zvolenom.
- 6.XI.1771 — narodil sa Alois Senefelder, český vynálezca litografie (um. 26.II.1834).
- 6.XI.1775 — narodil sa knaz Stanisław Staszic — publicista a štátnik, jeden z popredných ideológov poľského osvetnenstva (um. 1826).
- 6.-7.XI.1923 — vybuchlo krakovské povstanie proti vláde Chjena-Piasta.
- 7.XI.1867 — narodila sa Maria Skłodowska-Curie, vědká polská fyziká a chemička, objevitelka prvku rádiu, nositelka Nobelovej ceny (um. 4.VII.1934).
- 7.XI.1917 — významstvo Veľkej októbrej socialisticej revolúcie.
- 7.XI.1818 — vznikla prvá celoštátna Dočasná vláda Poľskej republiky.
- 7.XI.1918 — Poľsko znova získalo nezávislosť.
- 7.XI.1942 — partizánska Kościuszkowska jednotka GL pod velením Grzegorza Korczyńskiego („Grzegorza“) ovládla tábor v Janiszewie, okr. Janów, oslobodila viac ako 500 Židov a dobyla dvesto tisíc zlottedých, ktoré odovzdala na účely PRS.
- 8.XI.1629 — sa odohrala bitka na Bielej Hore pri Prahe, ktorá znamenala koniec české samostatnosti a upevnenie nadvlády Habsburgovcov.
- 8.XI.1917 — vyhliásil II. všeobecný zjazd sovietsk, že všetka moc prechádza do rúk sovietsk, Zjazd schválil dekrét o mieri a pôde, utvoril prvú sovietsku vládu — Radu ľudových komisárov na čele s Leninom.
- 9.XI.1818 — narodil sa Ivan Sergejevič Turgenev, vynikajúci ruský humanistický spisovateľ (um. 3.IX.1883).
- 10.XI.1945 — vznik Svetovej federácie demokratickej mládeže. Medzinárodný deň mládeže.
- 11.-16.XI.1968 — V. zjazd PZRS.
- 12.XI.1836 — narodil sa Jarosław Dąbrowski, účastník januárového povstania, hlavný veliteľ Parížskej komunity (1836-1871 zahynul na barikádach v Paríži).
- 14.XI.1944 — vyšlo prvé číslo Glosu Luďu, orgánu UV PRS.
- 15.XI.1764 — bola v Petrohrade (Leningrad) založená Akadémia umenia.
- 16.XI.1943 — 1. samostatný československý partizánsky oddiel oslobodil na území ZSSR mesto Ovruc. V tento deň v bojoch o Ovruc hrdina Sovietskeho zväzu (nar. 12.IX.1912 v Smižanoch pri Sp. Novej Vsi).
- 17.XI.1869 — bol otvorený Suezský prieplav.
- 17.XI.1892 — vznik PPS.
- 17.XI. — medzinárodný deň študentov.
- 19.XI.1841 — narodil sa Andrej Kmet, významný slovenský etnograf, archeológ a botanik. Jeho zásluhou bol položený 9.VIII.1905 základný kameň pre stavbu Slovenského národného múzea v Martine (um. 16.II.1908).
- 19.XI.1438 — narodil sa Wit Stwosz, sochár, tvorca známeho oltára v Mariackom kostole v Krakove (um. asi 1530).
- 22.XI.1963 — zahynul J. F. Kennedy, prezident USA od gulty atentátu.
- 23.XI.1896 — narodil sa Klement Gottwald, jedna z vedúcich osobností československého i svetového robotníckeho hnutia, od r. 1948 prezident CSR (um. 14.III.1953).
- 25.XI.1943 — UV PRS zvilo za svojho prvého tajomníka Władysława Gomulku.
- 25.XI.1795 — abdikoval Stanisław August Poniatowski posledný poľský kral po tretom delení Poľska.
- 25.XI.1895 — narodil sa Ludvík Svoboda, armádný generál, veliteľ československých jednotiek v ZSRR počas II. svetovej vojny, hrdina ZSSR, prezident ČSSR.
- 26.XI.1924 — bola vyhlásená Mongolská ľudová republika.
- 27.XI.1331 — významstvo Władysława Łokietka nad križiackymi vojskami pri Plowcach.
- 27.-29.XI.1949 — konal sa zjednocovací kongres ľudového hnutia; spojením SL a PSL vznikla Zjednotená ľudová strana.
- 28.XI.1820 — narodil sa v Barmene Friedrich Engels, klasik marxizmu, priateľ a spolupracovník Marxia, veda medzinárodného robotníckeho hnutia, spoluzakladateľ vedeckého socializmu a komunizmu, filozof, ekonom, historik (um. 5.VIII.1895 v Londýne).
- 28.XI.1829 — narodil sa Anton Grigorjevič Rubinštajn, ruský hudobný skladateľ a klavírný virtuóz (um. 20.XI.1894).
- 28.XI.1942 — vo Varšave na Karolkovej ul. padol od gulty atentátu Marcella Nowotko („Marian“, „Starý“), činiteľ SDKPiL, KSP, prvý tajomník UV PRS.
- 28.XI.1946 — bola vo Varšave podpísaná dohoda medzi PRS a PSS o spolupráci a akčnej jednotke.
- 28.XI.1943 — v Teheráne sa začala konferencia troch veldomci za účasti J. V. Stalina, F. D. Roosvelta a W. Churchilla. Učastníci konferencie podpisali deklaráciu o spoločných akciach počas vojny na úplne zničenie ozbrojených fašistických sil Nemecka a jeho spojencov.
- 28.XI.1959 — otvorili v Košiciach univerzitu P. J. Safáriká.
- 29.XI.1750 — narodil sa v Smolníku na Spiši Michal Klimkó, slovenský národný buditeľ, bernolákovský dramatik, jeden z prvých členov a podporovateľov Slovenského učeného tovarisstva (um. 15.VIII.1818).
- 29.XI.1830 — Noc novembrová. Vo Varšave vypuklo novembrové národnoslobodzovacie povstanie, ktoré po dvoch mesiacoch boja bolo potlačené.
- 29.XI.1944 — oslobodenie Albánska od fašistických okupantov — štátny sviatok Albánskej ľudovej republiky.
- 29.XI.1945 — vznik SFR Juhoslávie.
- 30.XI.1942 — bojové skupiny GL vo Varšave sa zmocnili poliklinice komunálnej banky Kasy Oszczędności na ulici Traugutta na rohu Czackého so sumou 1.052.433 zł., a takto zobrať kontribúciu uloženú obyvateľom Varšavy Hitlerovským okupantom za atentát Gvardie ľudovej na hitlerovskú kaviareň Café Club a varšavskú tlačiareň „Gadzinówka“ kde sa tlačil Nowy Kurier Warszawski.
- XI.1940 — v Rzeszowskom kraji vznikla organizácia Czyn Chłopsko-Robotniczy, ktorá združovala bývalých členov KSP a radikálnych Wiciarzov.
- XI.1943 — bola uverejnená deklarácia PRS „Za bojujeme“, ako základný programový dokument PRS počas okupácie.

Oddiel kapitána Labudu bol v nepristojnom pohybe. Len čo sa niekde usadili; len čo si stačili rozložiť ohne, uvaril si teplé jedlo, pobit vši v bielezni, už ich objavovali Nemci, ostrelovali ich z horských minometov, mušeli rušať ďalej. Kapitán Labuda hľadal také miesto, ktoré by bolo veľmi ľahko pristupné a súčasne nie veľmi vzdialé od komunikácií a od dedín a lazov, z ktorých sa mohli zásobovať. Kapitán Labuda bol dobrý vojak, ale o partizánskej vojne nemal dosť jasného predstavu; partizáni, predstavovali si Labuda, čakajú skrytý v zálohe, prepádnú nepriateľský transport a uchodia s korisťou do hôr. Teraz viel, že je to oveľa zložitejšie, dva týždne pochodovali, hľadali a neľudsky sa namáhali, a nepoodarilo sa im prepadnúť ani jediného Nemca. Naopak Nemci, ktorí ovládli horské dediny a všetky prístupy do hôr, ktorí mali svoje oči — pozorovacie lietadlá — aj v horách, sa s nimi hrali ako mačka s myšou. Chlapci v jednotke boli unavení, nervózni a popudliví, často sa škrípeli medzi sebou a potichu šomrali na kapitána. Raz to kapitán Labuda začul. Co sa vám nepáči? — opýtal sa a hned sihol po revolveri. Boli ticho, báli sa, ale potom sa predsa ozval čatár Koza: Prišli sme sem bojať, a nie utekať. To sa nám nepáči, kapitán, povedal čatár Koza, a rob si so mnou, čo chceš. Ach, to len to, povedal kapitán Labuda s úľavou, ak vám ide len o to, aby ste bojovali, nemusíte mať strach. Ešte sa nabojujete, sluboval im, ešte sa nabojujete, až sa vám budú kečky parí. Inak sa kapitán Labuda s chlapmi znášal dobre, bol teraz jedným z nich, spával a jedol tak ako oni a útrapu znášal tak ako ostatní, a ak sa niečim odlišoval, tak len tým, že útrapu znášal bez jediného slovka reptania a že vždy bol na najhorozenejšom mieste: bol prvý medzi rovnými. Ani jemu nebolo ľahko: chybal mu alkohol, na ktorý si v poslednom čase privykol. Niekoľko mal takú chut na glg pálenky, že by bol v okamžiku všetko opustil a bežal niekoľko desiatok kilometrov, aby sa k nemu dostal. Viezli so sebou demičón, ktorý zobraли ešte v Priebychách. Ale vojak, ktorý viedol voz, sa vykdyol s vozom, demičón sa rozbil. Kým sa chlapci rozbehli, demičón celkom vtykol, ostala lákavá vôňa, ktorá akoby naprotiveň vystupovala z kaluží dŕžavej vody. Kapitán vtedy nepovedal nič, ale vôňa kontuškovu mu ostala v nose, ba aj snívalo sa mu niekoľko ráz o rozbítom demičóne.

V treťom týždni ustupovania prišli na polianku, na ktorej chcel kapitán Labuda vybudovať tábor. Polianka bola ďaleko za Čierňou bránou, oddelená od ostatného sveta hlbokými starými lesmi. Na polianke stáli tri senníky; raz do roka chodievali sem kosiť lazniči z najvyššie položených lazov. Všetci sa už tešili na oddych, na sucho a na tep-

lo, na senníky, ktoré v ich predstavách vyrástli na najvyšší možný vrchol pod hľadiskom. Ale keď prišli na polianku, vidieli, že senníky sú už obsadené. Bola noc, keď ta prišli, a pristavila ich stráž. Museli cínuť a prespať tú noc pod stromami.

Na druhý deň sa vybral kapitán Labuda s čatárom Kozom k senníkom. Vedel, že jeho oddiel nutne potrebuje oddych, nechcel tu zostať nadľho, keď už boli senníky obsadené. Chcel len, aby sa oddiel mohol spamaťať; aby na-

„Vo mne nie je,” povedal kapitán Labuda. „Ak, mám byť ýprimný, niet vo mne ani bylinky radosti. Zobrať ste nám senníky pred nosom a prinútiť ste nás spať na dáždi.“

„Totižo,” povedal komisár Bende, náširoko roztvárajúc náruč, akoby chcel kapitána Labudu objať. „Kto zobrať? Tie domčeky sú dľa nás. Ještaká dispozícia.“

„Podľa vás,“ povedal kapitán Labuda, nezatajujúc zlosť, ktorá v ňom stúpala pri pohľade na komisára Bendeho,

„Čo mám robiť? — opýtal sa kapitán Labuda.

Komisár Bende chvíľu rozmyšľal, zložil si ruky na tučnom bruchu a preberal prstami. Potom povedal: „Spojif.“ — „Čo — spojif?“ — „Naše chlapci a vaše chlapci. Všetko spojif.“ — „Spojif sa?“ „Da, da, kapitán. Jednota je moc silná.“ „Ešte to by nám chýbal“ povedal opovrživo čatár Koza. „To nepôjde,“ povedal kapitán Labuda. „Prečo, kapitán?“ To môže celkom dobre robif. Naše chlapci a vaše chlapci, bolo by to moc dobre.“

„A ty by si bol hlavný veliteľ nad nami,“ povedal čatár Koza. „Maršál velice.“

„Ty nevysmievaj,“ povedal prísne komisár Bende. „Ja za bricho nemôžem, a ty môžeš za svoj sprostavý jačyčník, čo ti tréji z tej dutej kapaní.“

„Len nadávaj,“ povedal čatár Koza. „Dačo sa ti zvezie.“ Ale kapitán Labuda ho okríkol:

„Nemiešaj sa!“ Nemal si veľa čo výberať a akokoľvek sa mu komisár nepáčil, videl, že jeho ponuka znamená aké-také východisko z núdze.

„Da, da,“ poedal spokojne komisár Bende. „Treba spojif, a potom vatre chlapci prídu na naše domčeky.“

„Rozmyslím si to,“ povedal kapitán Labuda. Rozhodol sa, dá to na uváženie chlapcom a ako oni rozhodnú, tak bude.

„Da, da,“ povedal spokojne komisár Bende. „Treba rozmyšľať.“ Chytil neobratne kapitánovu ruku a mäkkou ju stisol. „Ty nemusíš bojať môjho komanda,“ povedal mu dobromyselne. „Udelím tebe samostatnosť.“ A vysvetlil kapitánovi svoju lámanou a takmer nezrozumiteľnou rečou, že by bolo dobre urobiť z jednotky kapitána Labudu rozviedku, ktorá by mala značnú samostatnosť v pohybe. „Ty budeš mať celkom voľný nohu, budeš mať slobodné manévrov.“ povedal kapitánovi.

„Rozmyslím si to,“ povedal kapitán Labuda.

Vrátil sa k oddielu a vysvetlil chlapom, čo je vo veci. Nezatajoval nič, ani svoj odpór voči komisárovi, ani to, že nateraz nevidí iného východiska. Chlapci dlho neváhali. Daromne sa im čatár Koza posmieval a nadával im do zdochliakov a zbabelcov, boli príliš unavení a senníky sa im zdali vykúpením, chcelo sa im spať, spať, spať. Potom sa všetko uvidí, potom si už niečo vymyslia, ale teraz treba spať, treba sa natiahnuť do sena a spať, spať.

Okolo poludnia vošli do partizánskeho tábora. Ich nozdry zachytili vôňu hovädzej polievky, vôňu sena a ľudského potu. A všetci si vydýchli: konečne!

PÁD MONARCHIE NA PÚŠTI

V arabskom svete je už nevela monarchia. Minulý mesiac sa ďalšia arabská krajina zavaria tohto polofeudálneho prezítku. V Libyi prevzala moc revolučná rada pod vedením Saasa Eddina Bušegeira. Tento tridsaťpäťročný dôstojník, absolvent vojennej akadémie v Bagdade, bol 15 rokov v armáde a poznal ho ako prívrženca arabského národného hnutia. Roku 1964 ho zatkli a súdili pre prípravu

sprisahania. Potom ho preložili do výslužby. No jednako neprerušil styky s pokrovkými dôstojníkmi, ktorí sa pripravovali na zrušenie monarchie už od roku 1959. Aby prevrat uskutočnil, vybrali si čas, keď kráľ bol na liečení v Turecku.

Bolo známe, že kráľ mal veľmi dobré styky s USA a Veľkou Britániou. Mnohotisícové vojenské jednotky týchto krajín boli na vojenských základniach na území Libye. Ak pozrieme na politickú mapu južného pobrežia Stredozemného mora, zistíme, aký veľký význam majú vojenské základne pre západné mocnosti. Práve preto je Libya objektom mimoriadneho záujmu Washingtonu a Londýna. Kráľ, chránený svojimi anglo-americkými priateľmi, presadzoval politiku izolacionizmu a bol popri Saudskom kráľovstve, Kuwajte, Maroku a Tunisku protikladom radikálne pokrokových a protiimperialistických arabských republík ako ZAR, Alžírsko, Su-

dan, Sýria a Irak. Po izraelskej agresii Líbia, podobne ako Kuwajt a Saudská Arábia, sa obmedzila iba na poskytovanie finančnej pomoci štátom — obetiam agresie. Teraz sa predpokladá, že nová republika sa zblíži so svojimi revolučnými a protiimperialistickými susedmi.

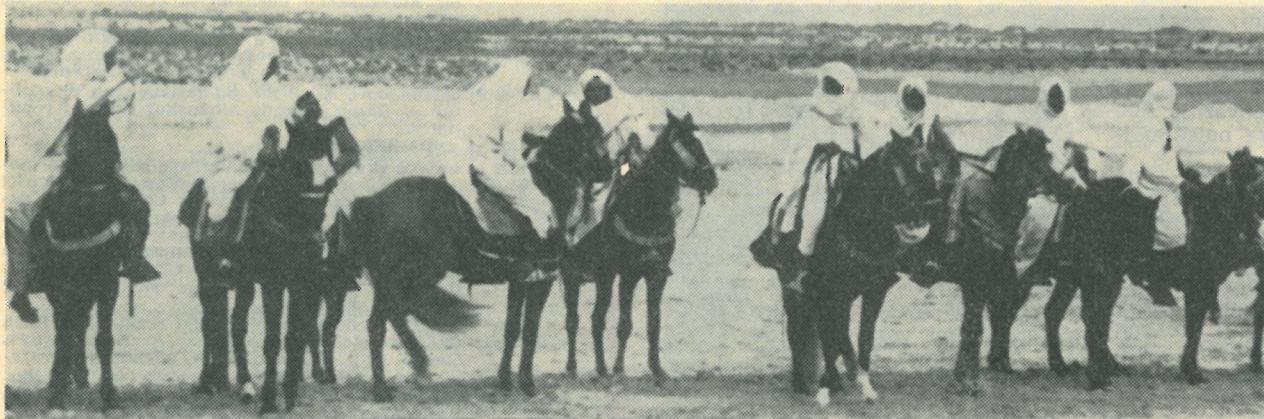
Líbia, ktorú Gréci v staroveku menovali Afrikou, je viac ako päť a polkrát väčšia ako Poľsko, obýva ju však iba 1 700 000 obyvateľov. Sú to hlavne Arabi a kočovní Berberi poväčšine vyznavači islamu. Hoci skoro celá táto oblasť je obrátená k Stredozemnému moru, na východe krajiny so Saharovou hranicí libyjských púští, nejneprístupnejšia na svete. Táto krajina nemá stále vodu. Vodu dodávajú studne v oázach a dažďové zrážky, ktoré vypĺňajú početné, suché, široké doliny. Iba 2% pôdy sú úrodné. V teplom období vetry għilbi a chamsin vejúce zo Sahary zasýpavajú hnedým prachom a pieskom pobrežie, teplota stúpa na plus 50 stupňov. Väčšina obyvateľstva býva na pobreží. Železničné trate nepresahujú 380 km a cesty asi 5 000 km. Armáda tejto krajiny má 7 000 vojakov.

Celé toto obrovské územie (1 759 500 km²) sa skladá z troch provincií, ktoré sa po prvý raz zjednotili až vtedy, keď Líbia získala nezávislosť. Ich zcelenie v jeden celok je jedným z najväčších problémov.

Najväčšou provinciou je Tripolsko v západnej časti krajiny s hlavným mestom Tripolis, kde sídlí vláda a parlament. Druhou, na východe, je Kyrenaika s hlavným mestom Benghází so sídlom kráľa. Toto územie s povrhom 806 500 km² obývajú kmene Senussi, ktoré sa takmer vôbec nevyskytujú v Tripolsku. Treťou, najmenšou provinciou, na juhozápade krajiny je Fezzán s hlavným mestom Sebka. Územie tejto provincie je skoro dvakrát také veľke ako Poľsko (600 000 km²). Je zo vset-

Beduini v Libyi v charakteristických burnusoch

(Snímka: CAF)

POZNÁMKY Z MONGOLSKA

Autor před chrámem lamů v Charcharonu, někdejším hlavním sídle Džingischána

(Snímek: D. Perun)

V našem tisku střízí nalezneme širší informaci o Mongolsku. Poměrně málo toho víme o této veliké zemi, jejíž území je pětkrát větší než Polsko ačkoliv je obývá sotva 1 milion 200 tisíc obyvatel.

Mongolská lidová republika je státem socialistickým, zemí lidové demokracie, která hraničí na severu se SSSR a zbyvajícím územím s Čínskou lidovou republikou.

Hlavním městem je Ulánbátar, což znamená „rudý hrdina“. V létě mívalo asi 240 tisíc obyvatel, v zimě přes 350 tisíc, protože tradičně nadále zde existuje kočovnictví do stepí, do hor a do jurt. V létě se tak odpočívá zdaleka od velkoměstského hlučku a také od toho, co přináší do vzdáleného Mongolska civilizace. Obyvatelstvo této krásné země pochází v 90% ze stejněho

plemene chalch-mongolského. Kazachové a Číňané tvoří nepatrné procento obyvatel.

Mongolsko má kontinentální podnebí: mrázivá zima (až -45°C), léto na severu teplé, na jihu, zvláště na poušti Gobi velmi teplé. V červenci a v srpnu dosahuje teplota +50°C. Teritorium Mongolska je různorodé. Na východě a jihozápadě se rozprostírají většinou rozsáhlé roviny, západní a střední část vyplňují hory a náhorní roviny. Hlavní město Ulánbátar se rozkládá ve výšce přes 1300 m nad hladinou moře. Ráj pro osoby s nízkým krevním tlakem.

Množství vodních srážek je teměř všude nepatrné. Kromě toho má však země bohatou flóru. V Ústředním muzeu v hlavním městě jsem byl informován, že zdejší vědci určili přes dva tisíce nejrůzněj-

ších druhů rostlin, z nichž přes 700 je používáno v medicíně.

Na rozlehlých přirodních pastvinách, jichž se dosud nedotkla lidská ruka, pase se přes 23 milionů různých zvířat: skot (převahu má jak) koně, velbloudi, ovece a kozy. Na každého obyvatele připadá přes 22 kusů chovných zvířat a je tedy přirozené, že chov dobytka je a bude ještě dlouho národním bohatstvím Mongolska.

Příroda uštědřila Mongolsku také značné přírodní bohatství. Především zlato, stříbro, olovo, cín a také obrovské poklady kamenného uhlí, železné rudy a ropy. Tato bohatství zatím odpočívají v bohaté mongolské zemi, ačkoliv i zde již byly učiněny první kroky směřující k jejich využití. Pracují již první uhlenné doly, elektrárny dodávají hnací sílu a světlo, zahájily výrobu továrny v Charchorinu, Darchanu a Ulánbátaru.

Paralelně vznikla kulturní i materiální úroveň obyvatel Mongolska. Ve srovnání s rokem 1960 stoupaly příjmy obyvatel o 40 procent. Dnes na každých 10000 obyvatel připadá přes 1700 žáků všeobecnězdělávacích škol a 99 studentů. Tedy každý šestý obyvatel této země se učí ve škole. Uplynulo pouhých 48 let od doby, kdy veškeré obyvatelstvo — kromě lamů — neučilo číst ani psát.

V hlavním městě pracuje 7 vědeckých ústavů — univerzita, technika, ústav ekonomický, zootechnický zvěrolékařský, lékařský a pedagogický a vysoká stranická škola.

V rámci hospodářské spolupráce s jinými socialistickými státy získala Mongolská lidová republika v poslední době několik továren. Polsko zde staví elektrárny a utilizační

toto zemi. Čtenáři mi snad odpustí neúplnost.

Let letadlem z Varšavy do hlavního města Mongolska Ulánbátaru trvá 11 hodin, mimo dvou přistání. Není to dlouhá doba; během ní se musí člověk přestavit na absolutně jiné podnebi a také krajinu, ničím nepřipomínající Polsko a lepe, všim se odlišuje.

Mongolsko mne uvítalo krásnou modří nebe, zajímavou krajinou a mongolskou soudružstvem, srdečností a příchylností od první chvíle setkání na letišti. Uvítal mne srdečně Daž, mongolský soudruh, který byl mým tlumočníkem. V Československu vystudoval a je povoláním stavební inženýr. Dobře ovládá český a slovenský jazyk a to nám postačilo, abychom si vzájemně dobře rozuměli a také k tlumočeným rozhovorům s místními obyvateli. Budíž pochválen slovenský jazyk! — říkal jsem si mnichokrát, dokonce i tehdy, když jsme se sem tam někdy nemohli dohodnout z důvodu rozdílů v názvosloví, jimiž slovenské jazyky oplývají.

(Pokračování)
D. PERUN

Myslím, že tento stručný úvodní souhrn mého pozorování a osobních zážitků z měsíčního pobytu v Mongolsku, ačkoliv nemí vyčerpávající, postačí k vytvoření názoru na

Mongolské děti z prázdninového tábora zazpívaly krásné lidové písni. Nechyběla ani polská písni „Szta dziewczęka do laszczka“ (Snímek: D. Perun)

kých troch provincií najmenej preskúmané, je to skoro všechno púšť. Obýva ho iba niečo vyše 50 000 obyvateľov zoskupených hlavne v oázech.

V Líbyi už asi pred troma tisícmi rokmi vládli Feničania, ktorí na pobreží Tripolska založili svoje kolónie. Neskôr sem prišli Kartáginci a keď Kartágo upadlo, vládli tu Rímania, ktorí zanechali po sebe ruiny miest, o ktorých sa vratí, že boli najkrajšie na svete. V 16. storočí územie dnešnej Líbyi si podmanili Turci a zaviedli tunu vládu sultána. Pred prvou svetovou vojnou prišli Taliani, ktorí vytrhli Líbyu z ruk upadajúceho tureckého impéria. Takto sa Líbya stala najdôležitejšou talianskou kolóniou na dobytie Abesínie. Surová kolonizácia trvala 25 rokov a skončila sa až za druhé svetovej vojny.

Kyrenaika, oddelená od Tripolska stovkami milí syrské púšte, bola voľakedy kolonizovaná Grékmi a ostala zvláštnou provinciou aj za vlády Rímanov a otomanských Turkov. Hoci je menej obhospodárená a rozvinutá ako Tripolsko, predsa od prvých dní sa chopila zbraní proti talianskym kolonizátorom. V boji padla tretina dospělých mužských obyvateľov. Pacifikovaná a utláčana viedla ozbrojený boj až do roku 1931. Tu sa nachádzajú ruiny veľkej minulosti Kyrene, odtiaľ pochádza najúchvatnejšia socha Venuše. Sú tu aj pozostatky gréckeho Pentapolisa.

Prv než sa 24. decembra 1954 Líbya zrodila ako samostatný štát, mala ochrancov: Veľkú Britániu, USA a OSN.

Skoro osemdesiatročný kráľ Al-Sayyid Mohamméd Idris I., ktorého zvrhl počas prevratu, bol prvým a jediným kráľom v dejinách tejto krajiny. Bol svetským vládcem, ale aj náboženským vodcom. Patril k najprisnejším muslimom a založil rehoľu Senussi, prívržencov návratu k prisnej a úpl-

nej čistote islamu. Favorizoval rodnú Kyrenaiku, čo vyvolávalo nespokojnosť v Tripolsku.

Ešte donedávna Líbia bola jednou z najchudobnejších arabských krajín. Turci a Taliani tu zanechali stredovekú zaostalošť a neslychanú biedu. Chýbali peniaze na ekonomický rozvoj krajiny. Peniaze nemohol dať ani chudobný priemysel, ani slabovo rozvinuté poľnohospodárstvo, ani 20 miliónov

dolárov, ktoré Líbia dostávala za britské a americké vojenské základne nachádzajúce sa na jej území.

Iba bohaté pramene nafty objavené a neskôr v rýchлом tempe exploatované priniesli podstatné ekonomicke zmény. Spoločenský pokrok je však celkom neúmerný ziskom z fažby nafty, ktorých veľká časť doteraz šla do vrecák západných naftových spoločností. Po agresii Izraela a uzavretí Suezského prieplavu Líbia je hlavným dodávateľom ropy pre západnú Európu.

Nafta však priniesla pre monarchiu rad komplikovaných problémov. Urýchla proces formovania národného buržoázia, inteligencie a robotničkej triedy. Neustále rastli skupiny mladých Arabov, na ktorých pôsobilo Alžírsko, a čoraz viac ľudí sa vychovávalo v politickej škole Násira.

Prevrat nielenž zvrhol monarchiu, ale celkom iste je úderom pre pozíciu Veľkej Británie a USA na tomto výpadovom bode v samotnom srdci arabského sveta. Šok, ktorý prevrat vyvolal najmä vo Washingtone, dokazuje, že USA sa vážne obávajú o svoje vojenské základne a naftové spoločnosti a tým aj o svoje zisky.

Prevrat, ako hľasa výzva vydaná v prvých hodinách existencie republiky, sa uskutočnil v mene slobody, socializmu a jednoty. Budúcnosť ukáže, o akú formu arabského socialismu tu ide. Ukáže to postoj, aký zaujme Líbia k svojmu jedinému bohatstvu, akým je nafta, k imperialistickým vojenským základniom na svojom území, k ostatným arabským krajinám a k ich boju s izraelskou agresiou. Celkom iste je to však závažná udalosť, ktorá dokazuje pokrokovú evolúciu arabského sveta.

ADAM ADAMEC

Oblúk Marka Aurélia z bieleho mramoru, ktorý v Tripolise vybudovali Rímania roku 163 n.l.

(Snímka: CAF)

ZÁHADY

LETITÉHO

URALU

Foto: CAF

Není tak vysoký jako Himálaj, Andy, Kordillery nebo sousední Kavkaz. Ne- má činné vulkány — jako istalská Et- na, jávský Raung nebo Mayon na Fili- pínách — které přitahují každou chvíli pozornost světového tisku. Ačkoliv je malebný, nebyl ještě celý prozkoumán ani zahraničními turisty, ani dokonce sovětskými. Mluvime o Uralu, který starožitní geografové nazývali Riphaei montes, a v ruském lidovém nářečí byl nazýván Kamenný pás. Je to pohoří ne vysoké, ale staré, táhnoucí se svisle podél hranic Evropy a Asie v rozloze 2 000 kilometrů a sahající až k pobřeží Ledového moře. Ural je bohatý. Jsou v něm uloženy rudy železa, mědi, niklu; má platinu a zlato, poklady kamenného a hnědého uhlí, ropu a mnoho jiných hodnotných nerostů. Krásné lesy jsou ne vyčerpatevným zdrojem dřeva. Žijí zde hnědi medvědi, rysi, kuny, popelky a u polárního kruhu polární lišky, losi a sobi. Většina uralských řek náleží k úvodu řek Obu, Pečory, Volhy a Uralu. Velká průmyslová města: Svědlovsk, Magnitogorsk a Ufa.

Ve starých pověstech a rukopisech ruských byl Ural nazýván Kamenným pásem snad proto, že opásává velký kus země. Tato krajina, rozlehlá, malebná, bohatě přírodou obdarovaná všelakým bohatstvím, láká lidi již od tisíců let. Díky průzkumu sovětských archeologů jsou dnes po řadě odhalovány dějiny uralských plemen z doby železné, měděné a bronzové a dokonce i z propastních vzdáleností doby kamenné. Postupně je kreslen také obraz klimatických podmínek, fauny a flóry, světa, v němž žili nejstarší obyvatelé Uralu.

Země Uralu ukrývala a ukrývá mnoho hodnotných předmětů. Poklady lákaly nejenom místní obyvatele, ale také návštěvníky z hlavního města. Takzvané zakamské stříbro bylo v XIV. století příčinou ostrého sporu mezi Novgorodem a Moskvou. Jednalo se pravděpodobně o poplatek odváděný ve stříbře — velké množství stříbrných předmětů, které byly kdysi přivezeny na Ural z Východu. Musel to být pořádně veliký poklad, protože se o něm zmiňuje řada pozdějších dokumentů. V

oné době bylo vyhledávání stříbrných a zlatých předmětů v kurhanech na stejně úrovni jako hornictví. Ještě v počátcích XVII. století bylo povoláno hledáče pokladů na Uralu velmi rozšířené. Bez nejmenšího váhání byly rozkopávány a okrádány jednotlivé hroby, a když přálo štěstí, i celé hřbitovy. Tepřve Petr I. zakázal toto nesmyslné „zlatokopectví“.

Vědecké archeologické průzkumy byly zahájeny počátkem XVIII. stol. Z té doby se dochovaly popisy několika uralských jeskyň, tzv. čudských vykopávek, a některých starožitných hradišť. Podrobnejší vysvětlení záhad této oblasti nastoupilo však teprve v období posledních desítek let.

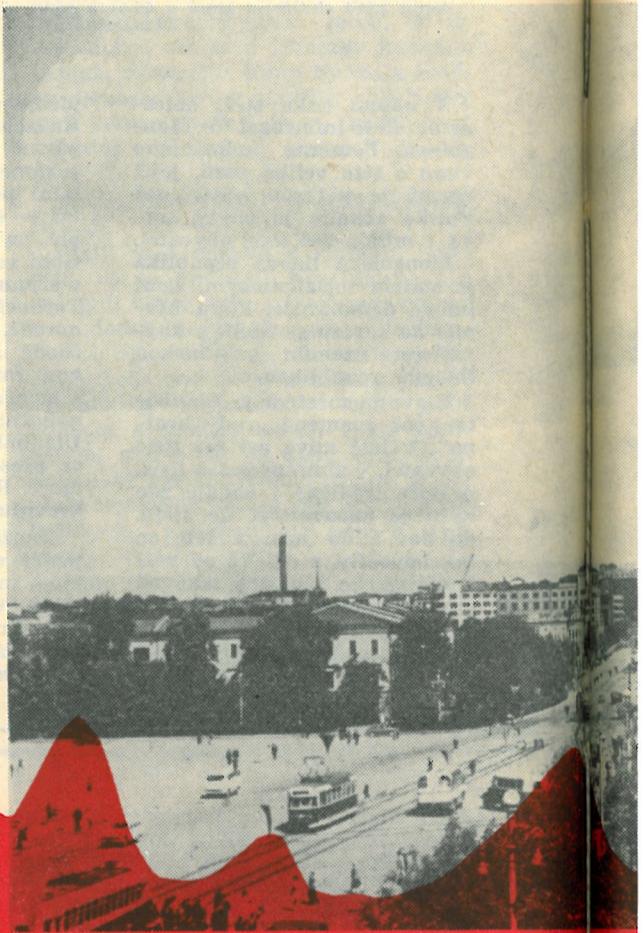
Clověk se na Uralu ukázal poprvé více méně v polovině pleistocénu. V oněch vzdálených dobách byla hlavní vodní arterií východní části Ruské roviny řeka Kama, která pramenila na úbočích Uralu a končila svým tokem v Kaspickém moři. Nejmladší stopy lidských táborařů se nacházejí právě na březích Prakamy. Byla to řeka bystrá

a „náladová“. Její voda stoupala tak prudce, že zvířata, která se pásala na jejich travnatých březích ne vždy stačila uprchnout před povodní. V hloubi teras, které Prakama nanesla, nacházejí dnes vědci obrovská zvířecí pohřebiště. Mezi kostmi slonů, velbloudů, velkohlavých jelenů a dlouhonohých bizonů, chazaraských koní a jiných druhů zvířat, žijících v oné epoše, jsou nalézány drobné předměty — dila lidských rukou.

Pouze drobnosti — větší kusy nářadí neztráceli ani ti nezapomětlivější pravěcí Uralané. Pravděpodobně duše utopených zvířat lákaly první lidi, kteří v zápalu vyhledávání nejlepších kusů, a možná při jejich dělení, ztráceli různé drobnosti. Právě na takovém pohřebišti zvířat bylo nalezeno počátkem našeho století na území někdejší samarské gubernie dláto, pocházející ze staršího paleolitu. Je zajímavé, že bylo vykonáno technikou, podobnou té, jíž bylo vyráběno nářadí na Kavkaze a ve Francii.

Víceméně před 40 tisíci lety toulali se neandertálští lovci údolími Prakamy a Uralu a dostávali se stále dále na sever, až k ústí řeky Čusovy, a zanechávali po sobě „navštívenky“, vyznačující směr cesty a také její období. Takovými „navštívenkami“ byly čtyři primitivní kamenné nože a malé dláto,

Později, když soudobým typem se zatoulal ještě ledních leb by bořil ulity vesničky kvůli výkou senza. Dokázanou výrobou ještě před 20 tisíci let severu vyskut vyspeciávané vatelí. Ulo, kteří lovci, dali obydli a odvětivé výrobky. V létě 19 dentů paleoarcheologického biříku a výkoula prozkoumána u Magnitorská, byl náležitelný ročník, když zub

sledil okolo jej domu a brnkal na svoju lutnu. A raz lapil do svojich sieti. Teraz ho však nudila, vďaka ho svoju večernou túžbu po bozkávaní a piesne.

Sejna mu vzala fajku a objala ho. Potom rým odbehla a vrátila sa s lutnou.

Osman-beg si postrčil fez do čela, posunul hlavu zadu, zavrtol oči a hral. Struny zvonili ako zamilnené slávky.

Sejna vyskočila, jej ohýbný driek sa žiadostivo vrial — vlasy jej pritom viali, zmyselný úsmev odkryval biele zuby...

Osman-beg nepovedal ani slovo, vzal lutnu pod zuchu a zmizol...

Udivená Sejna sa obzrela... pozrela na pohovku s výkrikom sa rozbela za ním.

— Osman! Osman!

Nič, ako keby ho tma pohltila.

S tvárou v rukách utekala do izby, hodila sa na pohovku... a žalostne zaplakala.

Cakala ho dlhé, hrozné hodiny. Nakoniec zspala.

Vrátil sa tisíko, zasnený... Pod pazuchou niesol lutnu, usmieval sa a pospevoval si:

„Niet väčšieho žiaľu nad smútok, niet väčšej bolesti nad bolestí lásky...“

teré byly u ústí řeky Čusovy. Podrobnežkum tohoto mesta vyzával, že vzniku těchto předmětů bylo u poměrně mírné podnebí. Roj krásné listnaté lesy — modré dříví, klenů, lísek, na loukách se žijí jeleni a sloni. Vykopávky u Čusovy jsou jakýmsi světovým rámem — nejsevernějším sídlištěm ruského člověka.

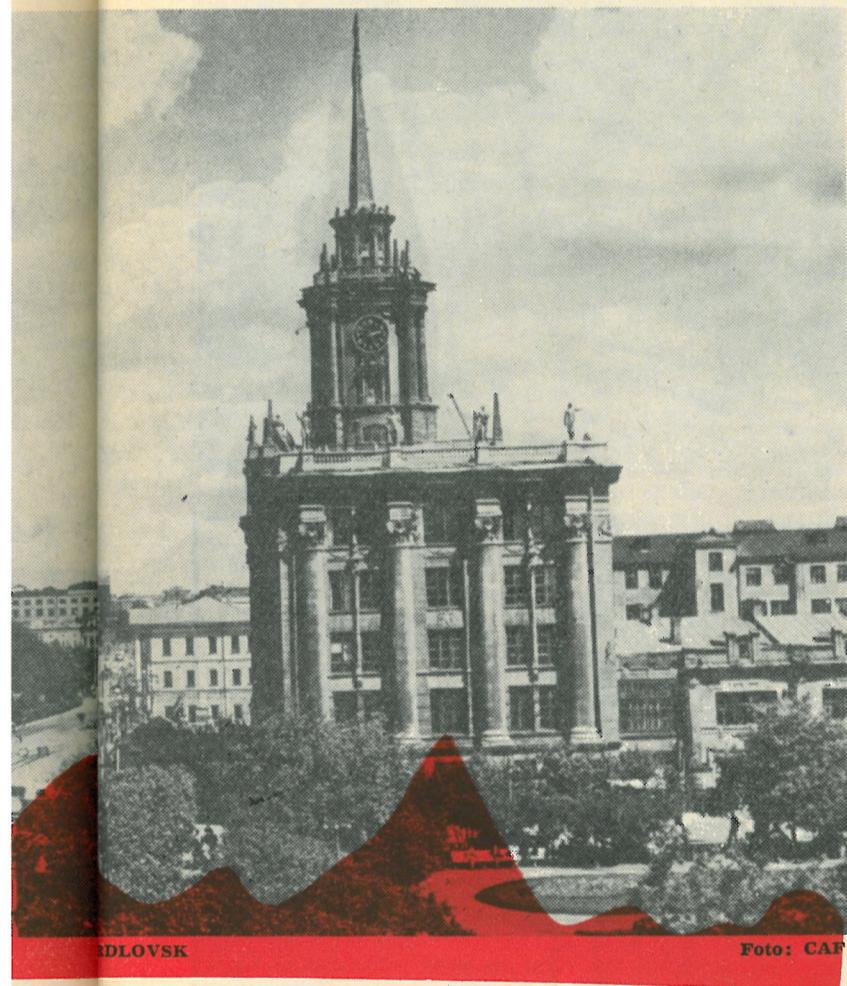
Později neandertálec se stal soudobýmologickým typem, lidé se zatoučí dál na sever. V posledních byly nalezeny stopy táborařiště u Medvědi jeskyni a u vesničky u polárního kruhu. Tyto vykopávky jsou vědecem senzaci, proti dosavadním názorům došli k Ledovému moři ještě paleolitu, tedy nejméně před 20 lety. Obydlení dalekého severu i tečnilo díky vytvoření vyspeciální kultury paleolitu obyvateli této byly již výbornými lovci, využívat oheň, stavět obydlí až k kůži zvířat.

V létě 1965 za spoluúčasti studentů průkřího institutu v Čeljabinském průkříkých speleologů byla prozkoumána Smělovská jeskyně II. u Magna. Výsledkem průkříku byl náležitý množství kostí nosorožců, lbrů, divokých koní, an-

tilop a jiných zvířat, naležejících ještě k fauně středního pleistocénu. A co je nejdůležitější — některé z těchto kostí byly opracovány. Nalezeno také jednoduchá kamenná nářadí a primitivní korále z měkkého kamene. Tyto neforemné ozdoby způsobily archeologům obzvláštní radost: způsob vyvrtávání otvorů v kamenech určoval stáří táborařiště, které pravděpodobně pocházelo z počátků mladšího paleolitu.

Tyto jednotlivé, zdálo by se nevelké nálezy, podávají po shrnutí obraz života nejdávnějších Uralanů. Potulovali se údolími řek — měli blízko k vodě a dostatek zvěře, pasoucí se na loukách. Pod skalními návěsy zakládali táborařiště — nebo také — nejraději — v menších a mělkých jeskyních, otevřených na jižní stranu, vyhýbat se sluncem. Když nacházeli velkou jeskyni, obývali pouze její osvětlenou část; vyhýbali se vlhkému a tmě. U vchodu do jeskyně zakládali ohniště — kouř měl volný průchod ven a oheň odstrašoval dravá zvířata. Vzáceně se pouštěli hlouběji do podzemí, do jeskyní, jichž má Ural plno. Někdy je však vyhledávali a zdobili jejich hladké stěny obřadními malbami. Byli si jisti, že před zvědavým zrakem větrců je ukryje tma, která tam vládla.

„Něděla“

Nasledujúci večer sa všetko opakovalo. A jedného rána sa vrátil s pekným, mladým dievčaťom, zahaleným do závoja.

— Priviedol som li spoločníčku, — povedal veselo.

Sejna sa uštiplá do ruky, či nesníva. A vzápäť sa hodila nazad do podušiek, zahrabala sa do nich a začala sa na celom tele triasť a vzlykať.

Osman-beg si zapálil fajku a chvíľu nerozhodne pozeral po jednej i druhé. Potom potriásol hlavou, teď novej položil ruku okolo pása a pomaly jej rozprával živôtik... Pritlačila sa k nemu, sklopila riasy a iba sa chvela.

* * *

Sejna sa strácalo ako sneh v máji, keď sa musela prizerať, ako Osman-beg pred jej očami bozkáva tú novú, hladí ju a dává jej sladké mená. Jej nežné mená — tejo prekliaťe ropuchy, tomuto bezvýznamnému „nič“. A Sejna sa úprimne zaraďovala, keď po niekoľkých mesiacoch spozorovala, ako Osman-beg chladne aj voči tej novej... Nebolo už spevu — bozkov...

Iba zamyslene fajčil vodnú fajku. I točila sa čoraz nežnejšie okolo Osman-bega — ako vtedy, ako kedysi.

On mlčal a poslal.

— Prečo si k nám taký neláskavý, miláčik? Sme dve — a keď si smutný — môžeme ti zatancovať a zaspievať.

Fajčil a mlčal.

Jedného večera vzal svoju lutnu pod pazuchu a zmizol do noci...

Sejna zmerala a pozerala na svoju spoločníčku. Prištúpila k nej, objali sa a plakali vedno.

Osman-beg si priviedol tretie dievča. Malo veľké, nebesky modré oči — zlaté vlasys a tvár ako obláčiky za ranných zôr. Keď Sejna uviedla novú, skamenela: tá jej vezme posledný zbytok Osmanovej lásky.

— Teraz som spokojný, — povedal, — teraz som ako v raji. Ani tam niesem krajších hurisiek.

* * *

Oprel sa dozadu a hral na lutnu. Potom ju odhodil a začal naháňať svoje huriskej po izbe. Keď sa unavil, popadali do podušiek a popíjali medovinu zo strieborného pohára. Osman-beg sa smial a bozkal... svoju najmladšiu panu.

— Tak to už dalej nejde, — povedala si Sejna po niekoľkých dňoch, keď sa Osman celý ten čas na ňu ani neobzrel. A prosila ho: „Prehovor ku mne aspoň, jedno slovko — aj to mi bude stačiť.“

úrody slnečnic a viac než 50% úrody zemiakov sa dopustuje tu. RSFSR dodáva viac než 50% celosovietskej produkcie mäsa, zvieracích tukov a mlieka a skoro 50% vlny.

Na RSFSR pripadá 73% celozávazového lovru rýb.

Cez RSFSR prebieha 57% železničných tratí ZSSR. 83% cest lodnej riečnej dopravy ZSSR je na ruských riekaach.

Týchto niekoľko údajov si priopomíname pri príležitosti Dekády kultúry RSFSR, ktorá sa v Poľsku konala minulý mesiac. Na tomto mieste treba pripomenúť, že pred Októbrovou revolúciou bolo územie terajšej Ruskej zväzovej republiky, s výnimkou hlavného mesta Moskvy a Petrohradu, ekonomicky nesmierne zaostalé. Roku 1913 územie terajšej RSFSR dodávalo 11% uhlia, 13% nafty, 25% želazných rúd produkovaných v Rusku.

Roku 1965 bola priemyselná výroba RSFSR 65-násobne vyšia ako roku 1913.

Súčasne sa veľmi veľa podniklo pre rozvoj najchudobnejších oblastí, ekonomicky nesmierne zaostalých. V tejto krátkej informácii nemôžeme uviesť príklady z územia celej RSFSR. Preto ako príklad nám poslúži iba rodny kraj Vladimíra Lenina — Poľvožie. S výnimkou Caricina a niektorých iných miest na dolnom toku Volgy celé Povolžie bolo chudobným poľnohospodárskym územím. Preto územie revolúcia znamenala obrovský ekonomicky a technický prevrat. Na základe využitia rieky Volgy vytvorili tu najmohutnejší energetický potenciál na svete; tu sa teraz nachádza aj najväčšia základňa pre fažbu a spracovanie nafty v ZSSR. Povolžie je dnes jedným z najväčších centier chemického priemyslu; je na po-prednom mieste vo výrobe strojov a zariadení.

Globálna priemyselná výroba Povolžia stúpla v porovnaní s cárskym obdobím viac ako sto-násobne.

A predsa len nedávno písal Nikolaj Nekrasov:

Chodť ta na Volgu: kto bolestne stene
Nad široko sa valiacou rieku, nad ňou?
U nás ston ten nazývame piesňou
To plí burlákov hore prúdom tiahne.

Vo vlasti Lenina, na zemi, ktorá zrodila Radiševu a Černyševského, Gorkého a Šalapina, Loranovského a Kulibina nastal čas radostných piesní.

— Trochu si ostarela, — povedal Osman položarom.

Onemela, odišla do svojej izby a pozerala na seba. Chela sa presvedčiť, či skutočne ostarela a zistila, že je rovnako pekná ako vtedy, len trochu bledšia a oči má sklenené od plače a rozhorečenia.

— Prečo má odláha od seba? Prečo má rád iné?

Pochytil ju prudký hněv. Keď Osman-beg odišiel, vrátila sa do izby, kde zostala sedieť najmladšia Osmany žena.

— Tu si! — skrikla, vrhla sa na ňu a zatafala jej nechty do tváre.

— Ja sa skrášlim, — vrieskala, — aspoň na štrnásť dní.

Keď sa do sýtosťi vyzúrila, nechala ju v bezvedomí lezat.

Potom vybehol na dvor. Zatvorila oči a vrhla sa do veľkej nádrže uprostred dvora.

Keď sa Osman-beg vrátil z pohrebu Sejny, bola už neskôr na ňu. Zarazilo ho, keď uvidel zmetavenú tvár svojej najmäsi.

— Aláh, ako to vyzera? Vzal svoju lutnu pod pazuchu a zmizol — do noci...

Podľa poviedky S. Coroviča upravil: — vln —

ČITATELIA
REDAKCIA

DOŽINKY

NA SPIŠI

Dňa 21. septembra sa v Krempachoch konali tradičné dožinky. Tri Miestne národné výbory z Novej Belej, Ostrov-

Alojz Galuš

Na dožinkoch v Krempachoch predsedu prezidia ONV J. Gawlas, starosta dožiniek, prebera bochník chleba z tohoročnej úrody.
(Foto: F. Bednárik)

ska a Harklovej predviedli dosiahnuté výsledky.

Gazdom dožiniek bol predsedu Okresného národného výboru súdr. J. Gawlas. Slávnosť začala pochodom cez obec. Dychovka pod vedením V. Kovalčíka hrala pochody, za dychovkou niesli dožinkové vence. Dožiniek sa tiež zúčastnili členovia ľudového športového súboru, hasičského sboru pod velením Jana Lukáša. Celá slávnosť sa konala v Glinku, na teréne patriacom LZS.

Dožinky zahájil predsedu MNV Silvester Moš, ktorý privítal hostov a všetkých zhromaždených a za gazu dožiniek vyhlásil súdr. J. Gawlasa. Vtedy krajanica Irena Kovalčíková previazala J. Gawlasa stuhou, richtár Ja-

NA ORAVE

Dožinkové slávnosti na Orave sa tento rok konali v Jablonke. Každá obec sa usilovala, aby na dožinkách predviedla to najlepšie. Zorganizovali aj výstavu poľnohospodárskych strojov. Dožiniek sa zúčastnil Czesław Domagała, prvý tajomník VV PZRS v Krakove, poslanec do Sejmu PPR. Vo svojom prejave Cz. Domagala vyjadril uznanie roľníkom z Oravy za dobré výsledky, ktoré dosiahli tento rok.

Oravskí roľníci sa dožadovali viac vyorávačov žemákov, ktorých nedostatok je tu cítiteľný. Toto treba pripomeneť na adresu PZGS v Nowom Targu, ktorý by mal prihliadnuť k dnes už základným požiadavkam roľníkov, pokiaľ ide o dodávky poľnohospodárskych strojov.

Ludwik Mlynarczyk

Ako sme už písali v minulom čísle Života, skupina odbojárov SNP navštívila okres Nowy Targ. Pri tejto príležitosti slovenskí odbojári navštívili naše strediská v Jablonke a Novej Belej. Na našej sníme zlava doprava: Michal Choluj, zástupca riaditeľa Československého kult. strediska vo Varšave, inž. Jozef Krčík, dr. Ján Pončan a tretí zprava Ladislav Beňo medzi nimi krajanmi pred klubovňou KSČS v Novej Belej.

(Foto: M. Kaškiewicz)

kub Paluch mu odovzdal chlieb z tohoročnej úrody a dve ženy Irena Kovalčíková a Julka Tybusová odovzdali tradične vence tiež z tohoročnej úrody z obcí Krempachy a Waksmund.

Potom k zhromaždeným prehovoril gazda dožiniek J. Gawlas. Nasledovala prehliadka veľkej poľnohospodárskej výstavy a výsledkov dosiahnutých roľníkmi.

Slávnosť pokračovala výstupmi školského súboru z Krempach pod vedením krajanina riaditeľa Jána Krišáka. Ľudová veselica, ktorá trvala do neskôrnych nočných hodín ukončila túto peknú slávnosť.

Alojz Galuš

SLÁVNOSŤ V CZORSZTYNE

Dňa 28. septembra t.r. sa v Czorsztyne konala slávnosť pri príležitosti 25. výročia vzniku verejnej bezpečnosti. Slávnosť spojili s poľnohospodárskou výstavou a s dožinkami.

Po oficiálnej časti vystupovali ľudové súbory piesní a tancov z Podhalia a medzi nimi bol aj nás súbor Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku zo Spiša a Oravy pod vedením Jozefa Omylaka a Augustína Bryja. Program, ktorý nás súbor predviedol zhromaždeným, veľmi sa páčil a odmenili ho vrelým potleskom.

František Bednárik

KIČORY

Naša miestna skupina KSČS v Kičoroch poslala troch účastníkov na recitátor-skú súťaž. Podapli dobre. Teraz by sme chceli našu prácu rozšíriť. Chceme rekonštruovať ľudové hudobné nástroje a pokúsime sa na nich hrať.

V priebehu roku by sme chceli v Kičoroch zorganizať mnohé podujatia. Chceli by sme napr. obnoviť dávne zvyky spojené so svätkom Ondreja, stromček v období Nového roku, cestu na saniach do inej MS KSČS na Podhalí.

Predsedu našej MS sa zaviazal, že zriadi knižnicu, v ktorej budú knihy v slovenčine. Budeme mať čo čítať.

Dúfame, že tento rok dosiahneme v kultúrnej práci lepšie výsledky.

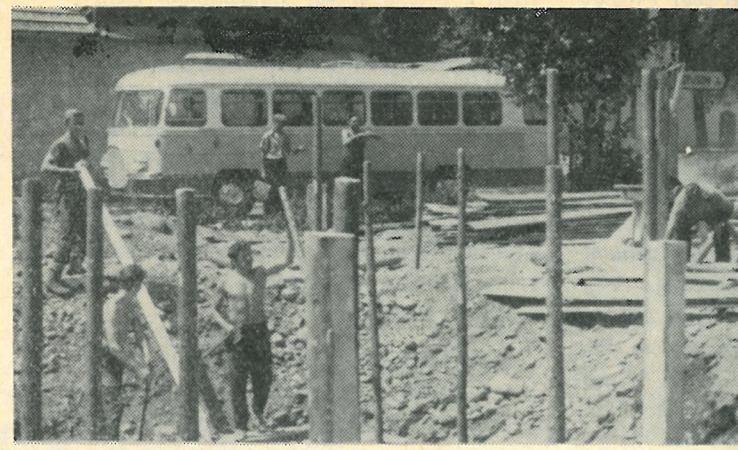
KEBY NIE TÁ DIERA V MOSTE

Obyvateľia obce Kičory veľmi obetavo pracovali v rámci svojpomocnej akcie na stavbe cesty. Vrávelo sa, že ak si vybudujeme cestu, budeme mať autobusové spojenie. Žiaľ, most je prekážkou, ktorá nedovoľuje zaviesť pravidelný autobusový spoj. Most má pevné základy, dobré trámy a výdrž aspoň 20 ton. Ale nedávno, na jar strhli jeho povrch a ten sa teraz stal utrpením pre vodičov. Okresný výbor miestnych ciest v Nowom Targu azda ocení prácu občanov a dokončí výstavbu vozovky na moste.

Ludwik Mlynarczyk

NA ADRESU KULTÚRNEHO ODD. ONV V NOWOM TARGU

Na Spiši a Orave je veľa klubovní KSČS i iných. Onejde v týchto klubovniach zaznie hudba, zaznejú piesne a uvidíme tance. Máme aj viaceré umelecké súbory, ktorých členmi sú nadaní ľudia. Avšak príliš zriedkavo vystupujú na podujatiach väčšieho významu. Ako príklad by sme mohli spomenúť napr. Sabałowe Bajania v Bukowine Tatrzanskiej, ktorých sa zúčastnilo asi 80 osôb, z toho len 4 zo Spiša a Oravy — a boli to len ľudoví rozprávači. Vedľa toho možné predviesť hry na rôznych ľudových nástro-

NOVÁ BELA-SÍDLO MNV

Konečne sa začala výstavba novej budovy MNV v Novej Belej. Výstavbu riadi majster Jan Szproch z Krempach (na snímke pri píle) a stavba pekne pokračuje. MNV v Novej Belej, ktorý je známy svojou pozoruhodnou iniciatívou, si zaslúžil, aby mal novú modernú budovu, v ktorej sa bude príjemnejšie a pohodlnejšie úradovať. Zatiaľ sa občania dohadujú, čo by malo byť v budove po MNV. Jedni by tam chceli mať klubo-kaviareň, avšak väčšina občanov celkom správne by chcela,

So spomienkou na krajanov z Chyžného

(Foto: J. Kovalík)

SPOMIENKA NA ORAVSKÉHO ĽUDOVÉHO UMEĽCA

Prvého septembra t.r. zomrel vo veku 77 rokov v nowotarskej nemocnici Karol Wójcik zvaný Herodek. Smrť tohto ľudového umelca je veľkou stratou pre Oravu. Vo svojej rodnej obci Privarovka pri Veľkej Lipnici vystruhaval rozličné predmety z dreva až do konca svojho života. Nemal ani dom, ani majetok. Jednoducho býval u dobrých ľudí.

Herodek je príkladom ľudového rezábora, ktorého talent mal svoj pôvod v tažkej práci drevorubača. V tejto práci sa Herodek oboznámuje so stolárvstvom, architektúrou a s oravskými formami výzdoby. Takto sa rodí jeho umenie užavreté v malých soškách. Formy jeho sošiek sa azda iné, ako to, čo zvyčajne nazývame ľudovým umením Podhalia, ale majú svojskú silu a hodnotu. Prenášajú nás do ďalekej minulosti.

Herodek bol veľmi skromný, dobrý človek. Hoci bol známy široko-daleko, nemalo to nijaký vplyv ani na jeho osobnosť, ani na charakter jeho umenia. Jeho sošky sa nachádzajú vo všetkých múzeach ľudového umenia v Poľsku a v mnohých zahraničných zbierkach.

Leon Jończyk

Dopisovateľ

NA OKRAJ PLÉNA ÚV V NEDECKOM ZÁMKU

NIEKOL'KO NÁMETOV NA UVÁŽENIE

Aby neboli nedorozumenia, chcel by som hned úvodom povedať, že organizáciu slávnoštneho pléna ÚV KSCaS, ktoré sa konalo 7. septembra t.r. v Nedeckom zámku, pokladám za dobrú a vydarenú. Priebeh pléna celkom iste bol významnou udalosťou v živote Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Udalosťou, ktorá určite dlho ostane v pamäti účastníkov tejto slávnosti.

O politickom význame pléna a predložených kultúrnych výsledkoch Spoločnosti písali sme už v minulom čísle. Písali sme aj o veľkej obetavosti funkcionárov Spoločnosti, ktorí ako obvykle aj tentoraz venovali celý svoj voľný čas, doslova vyrvaný v tomto fažkom obdobia poľných prác, aby celé podujatie bolo čo najvydarenejšie, aby umelecké súbory čo najlepšie reprezentovali výsledky kultúrnej činnosti Spoločnosti.

Znamená to všetko vari, že podrobnosti nemohli dopadnúť lepšie? Tu je niekoľko úvah, snáď trocha neusporiadanych, o ktorých by však bolo dobre v budúcnosti na Ústrednom výbore pouvažovať.

Myslím, že umelecká časť pléna mohla byť obohatená zapojením finále recitátorskej súťaže slovenskej školskej mládeže zo Spiša a Oravy, ktorá sa takmer v tom istom čase konala v asi 3 km vzdialenej Nedeci. Uľahčilo by to aj prácu samotným organizátorom, ktorí svoj čas museli deliť medzi tieto dve podujatia. Mám tiež vážne výhrady týkajúce sa rozhodnutia súťaže komisie, ktorá vyhodnotenie súťaže presunula na neskoršie obdobie, a tak mladí účastníci najväčšmi zainteresovaní na výsledkoch, nevedeli, aké bolo rozhodnutie. Keď píšem tento článok, mená mladých laureátov ešte nepoznáme.

Výstava ľudovej umeleckej tvorivosti členov našej Spoločnosti zorganizovaná na Nedecom zámku bola veľmi zaujímavá, no škoda, že nereprezentovala celú ich tvorivosť a dosiahnuté umelecké výsledky. Na výstave totiž chýbali exponáty českých umelcov, najmä práce Vladimíra Hessa a iných, ktorých výstavy vo Varšave a Lubline mali veľký úspech. Takisto ľutujem, že na výstave neboli najlepšie práce Andreja Gomboša a diela iných umelcov zo Spiša a Oravy. Uvedomujem si však, že zorganizovanie takej širokej výstavy nie je jednoduché a vyžaduje veľké organizačné úsilie, ale stálo by za to pokúsiť sa o to. V nijakom prípade nemožno súhlasiť, že si výstavu v Nedeci, hoci bola skromnejšia, ale predsa zaujímavá, nemohli obzrieť všetci tí, čo sa zhromaždili na slávnosti. V budúcnosti výstavy by mali byť lepšie organizované a prístupné pre všetkých.

Naši krajania z českých stredísk, zo Zelova a Kucova, pricestovali tých niekoľko sto kilometrov do Nedeca autobusom. Žiaľ namiesto toho, aby prišli v sobotu večer, pricestovali až v nedeľu ráno. A výsledok: po ceste trvajúcej celú noc a bez odpočinku museli sa zapojiť do slávnosti a vystupovať na pódiu, keď podľa informácií Ústredný výbor rezervoval nocľahy vo Waksmunde. Tajomník ÚV dokonca čakal do neskorých nočných hodín. Prečo teda krajania zo Zelova mali autobus k dispozícii až v sobotu večer? Nedostatok odpočinku vyslovil nesúhlas a povedzme si to otvorene, mal vplyv na kvalitu vystúpenia. Je to škoda, lebo zelovský súbor je na veľmi dobrej úrovni a mal pripravený zaujímavý program, no jednako z predvedenia bolo badať trošku únavy. Pripojujem sa k tým hlasom, čo sa dožadujú, aby v budúcnosti po únavnej ceste bol zaistený odpočinok.

Bolo by tiež dobre pouvažovať o organizovaní stravovania počas takýchto podujatí. V Czorsztyne bol totiž pripravený obed, ale pre nedostatok primerane veľkej reštaurácie účastníci obedovali v dvoch skupinách. V jednej boli členovia Ústredného výboru, v druhej funkcionári Obvodných výborov a miestnych skupín, ako aj členovia súborov. Nemyslím, že by takto deľba prispevala k upevňovaniu zväzkov a kontaktovej. A vôbec si myslím, či by nebolo lepšie, keby sa bolo pripravilo jedno spoločné jedlo priamo na mieste slávnosti, v tomto prípade na hradnom návrší, pri vatre, a keby to bolo nejaké ľudové jedlo, zo spoločného kotla...

Keď už vratíme o stravovaní, musím na tomto mieste pochváliť nowotarský obchod. Stánky boli skutočne výborne zásobené. Na dobrej úrovni boli aj dekorácie a vtipné konferovanie. Len keby bolo menej fažkostí s mikrofónom a keby tak bolo namontovaných niekoľko lámip, ktoré by večer na veselici nahrádili slnečné svetlo.

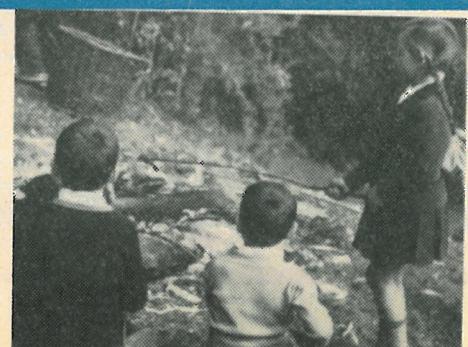
Popri týchto úvahách organizačného charakteru a popri tých podstatnejších, čo sa mi natákali počas slávnosti, chvíľu zádumčivosti vyvoláva ešte jedna myšlienka, hoci sa nečítka samotnej Spoločnosti. Na svoje slávnoštne plénium Ústredný výbor pozval aj predných funkcionárov Matice slovenskej z Martina a z Ústavu pre zahraničných Slovákov z Bratislav. Žiaľ, hostia očakávaní v Nedeci neprišli, čo aj oznamili Ústrednému výboru. Škoda, že sa tak stalo.

ADAM CHALUPEC

Medzi hostmi, ktorí idú na nedeckú slávnosť vidime na snímke hore (zľava): Elžbieta Kowalsku, vedúcu Kultúrneho oddelenia ONV v Nowom Targu, Zbigniewa Lewického vedúceho vnútorného odd. VNV v Krakove, Józefa Nowaka, prvého tajomníka OV PZRS v Nowom Targu a Luciu Gnosovú, činiteľkú Matice slovenskej.

Príjemná je chvíľka odpočinku, na druhej snímke zhora sú dievčatá zo súboru KSCaS na Spiši. Kým odpočívajú, na pódiu vystupuje súbor KSCaS zo Zelova (štvrťa snímka zhora) a z Oravy (snímka vpravo dolu). Reákcia zhromaždených divákov je najlepším svedectvom, že umelecký program všetkých súborov sa skutočne páčil.

Keď aj vatra skoro úplne dohorela, predsa pritahuje tých najmenších, ktorí sa pokúšajú opekať klobásky v hasnúcom plamene

POL'NOHOSPODÁRSKE OTÁZKY

Všetko v živote musíme zlepšovať. Iba vedomosti, ktoré nadobúdame učením a praxou, prinášajú pokrok. Týka sa to aj poľnohospodárstva. Tak isto ako v minulých rokoch, aj tato jeseň a zimné obdobie sa budú využívať na poľnohospodárske školenie. Skúsenosti dokazujú, že masové poľnohospodárske školenie organizované agronomickou službou prináša kladné výsledky. Je to dôležité aj preto, že naše poľnohospodárstvo dostáva čoraz viac výrobných prostriedkov a preto to, akým spôsobom ich využijú, nemôže byť ľahostajné ani samotným roľníkom ani štátu.

Preto aj organizáciu masového školenia treba zlepšiť. Nie všetci prednášatelia vedú upútavé pozornosť a záujem poslucháčov o problémy, o ktorých hovoria. Často aj ten najpozornejší si veľa nezapamäta, ak prednáška nie je pútavá. Prednášatelia nesmú zabúdať, že s roľníkmi netreba zachádzať ako so žiakmi. Tu sú dospele ľudia, ktorí na poľnohospodárske školenie prichádzajú dobrovoľne a chceú si z nich odnieť najväčší zisk. Mnohí roľníci počítajú školenie za príležitosť k diskusii, k otázkam a výmene skúseností. Niekoľko názory roľníkov sú nesprávne a zastarale, a nie je ľahké zmeniť ich, vedú sú už starší a unavení.

Často sa stáva, že roľníci-posluháči nemajú základné vedomosti. Nemali príležitosť, aby ich nadobúdli v škole, len ich deti majú toto príležitost. Tak teda školenie sa musí viesť tak, aby povzbudilo roľníka k samovzdelávaniu.

Ako teda zlepšovať školenie?

Základnou vecou je výber takých prednášateľov, čo by vedeli pomo-

cou patričných pomôcok pôsobiť na roľníka súčasne pomocou slov a obrazov. Mnohé prieskumy, ktoré robili organizátori školenia, dokázali, že roľníci lepšie vnímajú prednášky ilustrované obrazmi. Práve preto treba žiadať, aby prednášatelia — a sú to poväčšine agronomovia a zootechnici — mali počas prednášok názorné tabuľky, fotografie, osvetové filmy, exponáty a iné pomôcky. Mnohé agronomicke strediská už majú materiály tohto druhu a ide

organizovali školenie. Napríklad Józef Węgrzyn, obecný agronóm z lubelského vojvodstva má na starosti asi 1 000 gazdovstiev. Pretože je školenie vždy príležitosťou pre styk s ľuďmi, ako to sám povedal. Pri svojom agronomickom stredisku má pokusné políčka. Často vystupuje pred mikrofónom miestneho rozhlasu, aby upozornil roľníkov na naliehavé úlohy. Školenie, ktoré riadi, má vždy zaistenú dochádzku. Agronóm si hromadí plagáty, kresby, organizuje spoločné sledovanie poľnohospodárskych televíznych programov, premieta filmy.

Už na jeseň a v zimnom období musíme teda myslieť na organizovanie roľníckeho školenia vo svojej obci. Je na čase, aby sa školenie nazajalo strednutím so všetkými roľníkmi, a nielen s vyvolenými.

Toto úsilie sa celkom iste vyplatí. Obohatí nielen vedomosti roľníkov, ale naučí ich, ako využívať porady agronóma, naučí roľníkov čítať odbornú literatúru a iné zaujímavé knihy. Domnievam sa, že aj tato činnosť je kultúrno-osvetovou činnosťou, vedú má vplyv na pozdvihnutie celkovej úrovne nášho vidieka.

Zelali by sme si, aby tento článok povzbudil aktivistov našej Spoločnosti roľníckych krúžkov i obecných agronomov a zootechnikov, aby sa pokúsili používať nové formy školenia, aby sa na stránkach nášho časopisu delili svojimi skúsenosťami, aby podávali návrhy a priponiemky adresované tak redakcii, ako aj príslušnému orgánu, aby poľnohospodárske školenie bolo vždy na najvyššej úrovni.

D.P.

ČAS NA JESENNÉ ŠKOLENIE

teda len o to, aký je ich vzťah k školeniu. Či prednášateľ len odfajkne tému, alebo či je plne angažovaný.

Každý si predsa uvedomuje, že kresba, film alebo obrázok v časopise môže nahradziť veľa slov, pomáha lepšie pochopiť a zapamätať si určité otázky.

Minulý rok mnohí agronomovia práve takýmto správnym spôsobom

AKO SKLADOVAT ZEMIAKY

Zemiaky sú v našich podmienkach podstatou krmovinovou základňou rozvoja výroby bravčového mäsa. Ako každodenni konzumenti nevedeli by sme si dosť dobre predstaviť život bez zemiakov. Keď je dobrá úroda, v Poľsku pribierame ročne asi 50 mil ton zemiakov. Keďže tento rok bolo mimoriadne sucho, predvídajú sa menšia úroda zemiakov. Preto aj problém zabezpečenia úrody stáva sa dôležitou otázkou.

Ide predovšetkým o to, aby sme predišli hniliu zemiakov v zime.

Zemiaky môžeme skladovať napríklad v hrobľach.

Ako stavať hrobľa, aby sme na minimum znížili straty zemiakov?

Hrobľa by sme mali robiť nepríliš vysoké s pôdorysom od 1,2 do 1,5 m a výškou od 0,80 do 1 m. Pre tie druhy zemiakov, ktoré sa zle skladujú alebo také, ktoré sa vykopávali za zlých poveternostných podmienok, odporúčame šírku hrobľa a jej výšku najviac 0,6 m. V tomto prípade dĺžka hrobľa môže byť ľubovoľná. Na ľahkých pôdach hrobľu zakopávame trochu do zeme (najviac na pol lopaty) a na pevných pôdach robíme hrobľa na povrchu. Po stranach ich obkladáme zväzkami slamy, ktoré chránia zemiaky pred rozspánaním. Zemiaky obložíme aspoň metrovou vrstvou žitnej slamy a potom tenkou vrstvou zeme.

Ked' vrstva zeme na hrobľach dobre zamrzne, zasa ich obložíme slamy alebo vŕňaťou a prikryjeme vrstvou zeme na jeden a pol lopaty.

Takto zabezpečené zemiaky ležia v hrobľach ako orechy. Nemusíme robiť nijakú ventiláciu ani stavať vetranie. Suchá slama vyfahuje vlhko zo zemiakov. Práve preto vrstva slamy, ktorou prikryjeme zemiaky by mala byť čo najväčšia.

Musíme si uvedomiť, že podstatný vplyv na zemiaky skladované v hrobľach má teplota. Za teploty nižšej ako + 2°C zemiaky sa stávajú sladké, pretože skrob cukornatiae. Za teploty viac ako + 8°C zemiaky klíčia. Cím je teplota vyššia nad + 8°C, tým sú lepšie podmienky pre rozvoj všeljakých hnilobných baciľov a hribovitostí.

Škodlivé je tiež dýchanie zemiakov, ktoré spôsobuje najväčšie straty počas skladovania. Tento jav závisí od teploty, najmenší je pri teplote od + 2°C do + 8°C.

Práve preto prikrytie hrobľa by malo zaručovať vstrebávanie par, ktorú vylučujú zemiaky. Keď zemiaky skladujeme v pivnici musí v nej byť dostatok vzduchu, aby sme zaistili odchod par a kysličníka uhličitého. Vrstva zemiakov skladovaných v pivnicach nesmie byť väčšia ako 1 meter pri trvalých druhoch a 50 cm pri menej trvalých druhoch vykopávaných za zlých poveternostných podmienok.

Nezabúdajme ešte na jedno. Nie je správne, ak zemiaky skladujeme v jamách v zemi. Je to najhorší spôsob skladovania, pretože pri následku najväčšie straty. Pri takomto skladovaní obyčajne sa kazí až 45% zemiakov.

P. D.

Stanislaw Pieniak, predseda prezidia MNV v Krzywokle, ako aj predseda Okresného výboru ZSL v Lukow. Jeho gazdovstvo v Potoku Starom vyniká medzi iným peknými budovami a vznorým poriadkom. Gazduje na 5 ha pôdy, chová ošípané. Na snímke: Stanislaw Pieniak s manželkou pri práci.

Foto: CAF

ROL'NÍCKY KALENDÁR

DECEMBER – PROSINEC

Keď je pekné počasie a pôda nie je príliš vlhká končime orbu pred zimou. Hnoj využívame do poľa a nechávame ho v hrobľach.

Je veľmi dôležité, aby sme zistovali, aká je teplota v hrobľach, v ktorých skladujeme zemiaky. Ak stúpne na viac ako + 5°C, musíme hrobľa preverať.

Koncom decembra bielime ovocné stromy.

Dobytok, najmä mladý, musíme denne využívať na čerstvý vzdach. Ďalej je nutné, aby sme dobytok denne čistieli. Na výbeh by sme mali využívať aj kone (ktoré nepracujú) a ošípané (okrem tých, ktoré kŕmim). Koňom dávame znížené krmovinové dávky.

Maštale pre ovce musí byť zabezpečené pred prievarom. Ak sú dni teplejšie, môžeme ovce vypustiť na dobre povyrastené oziminy, no najviac na dve hodiny denne.

Pripomienime tiež niekoľko zásad o chove sliepok v zimnom období.

Vajcia sú v zime skoro dvakrát také drahé ako v lete. Tako teda jeseň a zima rozhodujú o rentabiliti chovu hydin. Aby sliepky dobre znášali v zimnom období, musíme predovšetkým dodržiavať tie tri základné zásady:

- chovať kvalitné sliepky,
- chovať hydiny v dobrých podmienkach,
- dodržiavať predpisy racionálneho kŕmenia.

Sliepky, ktoré chováme na vajcia, musia byť mla-

dé, lebo staré znášajú menej vajec a musia mať viac krmív.

Aby sme pred zimou mali dobré sliepky, musíme kupovať kurence najneskôr do konca marca. Racionálne kŕmenie kureniek je od začiatku podmienkou chovu dobrých sliepok.

Pre sliepky musíme mať dobré kuríny. Teplota v kuríne nesmie byť v noci pod + 5°C a vo dne by sa mala pohybovať v hraniciach + 8 až 15°C. Práve preto skôr ako sa začne zima, musíme steny a dĺžku utesniť, na tenké steny dodatočne položiť slamu alebo iný materiál a utesniť obloky. Počas väčších mrazov mali by sme na noc zavesiť slamené rohožky na obloky a dvere (znútra) alebo vrečia so slamou. Stielka v kuríne by mala byť suchá a malo by jej byť veľa. Vzduch v kuríne musí byť vždy čerstvý. Preto by sa mali otvárať dvere a obloky aj vtedy, keď sú namontované ventilátory a keď je teplé počasie.

V kuríne nesmie byť vlhko, keďže to škodí hydine. Veľmi dobré výsledky dáva umelé osvetlenie kurína. Stačí, ak sú žiarovky 40 — 60 V (1 žiarovka na 20 až 25 m²). V kuríne by malo byť svetlo (denné a umelé) 12 až 14 hodín denne.

Sliepkam musíme zaistiť výbeh na čerstvom vzduchu. Môže to byť dvor, nejaká kôlňa alebo miesto chránené od vetra pri kuríne. Toto miesto musíme posypať štrkom, pieskom, plevami atď., aby sliepky mali pohyb.

Krmivo pre sliepky musí byť rôznorodé a obsahovať hodnotné zložky. V malých gazdovstvách najpraktickejšie je kŕmiť miešankou „D“ spolu s parenými zemiakmi, zrnom a mliekom. Sliepkam, ktoré znášajú vajcia nesmieme dávať príliš veľa zemiakov a zrna, aby nestučeli. Dobrým krmivom sú: pokrutiny, slnečnice, sója, láska vec pasienkový, repa, bukové orešky, odpady z rýb a mäsa a iné.

Sliepkam, ktoré znášajú vajcia dáva sa vitamíny a minerálne soli ako: seno, suchá žihľava a lucerka, mleté ihličie, plevy z d'ateliny, kučeravý kel, červená mrkva, kapusta, repa, súča a mierne kličiacie zrno.

Vypála sa dávať sliepkam na pitie zeleninový zápar z mäty, malinových listov alebo žihľavy.

Hydinu kŕmim trikrát denne. Ráno a na obed dávame miešanku pripravenú z varených zemiakov, miešanku „D“, suchého krmiva a iného, ktoré práve používame. Zrno dávame hydine na večer.

V kuríne by mala byť vždy voda alebo vývar na pitie a vo zvláštnom pojítku minerálna zmes (vaječné škrupiny, pašové vápno, miešanka „MM“).

Ak budeme dodržiavať uvedené predpisy chovu hydin, budú nám dobre znášať v jeseno-zimnom období a súčasne budeme mať zaistenú zvýšenú rentabilitu gazdovstva.

S. D.

Kabáty majú tri dlžky — od krátkych povyše kolien a len trochu dĺhšich ako kostýmový kabátik, cez dĺžku do polovice lýtku až po celkom dĺhé po členky. Sú priliehavé a často s k nim obliekame šaty veľmi krátke. Tieto veľmi dĺhé kabáty sa stávajú klasickým

• KABÁTY

modelom. Všetky tri dlžky majú líniu dolu rozšírenú.

Kabáty veľmi často šijú tak, aby sa mohli nosiť na obidve strany. Sú o niečo vonnejšie ako doteraz, vzadu často prestrihnuté do záhybu až k pásu.

Goliere a klopy veľké, skôr široké ako dlhé. Klopy sú najčastejšie prestrihnuté a často majú gombíkovú dierku. Rukávy hlboko všité, raglanové alebo kimonové.

Moderné sú aj kabáty strihané od krku šikmo, so znovovými, dolu rozšírenými rukávmi. Zapínanie je najčastejšie dvojradové. Moderné sú športové kabáty, krátko a jednoducho strihané, kabátiky s kapucňami, ktoré nosíme k nohaviciam. Veľmi časté sú veľké vrecká. Moderné je aj lemovanie rukávov. Ako ozdobu ku kabátu sa používajú kožušiny prirodzené alebo umelé, a to ako goliere i manžety.

Pre kožuchy a kabáty z umelých látok je najmodernejšia dĺžka do polovice lýtku.

SATY, ktoré sa nosia majú tri dlžky. Veľmi moderné sú šatové sukne habitového strihu a sukné priliehavé na bedrách a dolu rozšírené. Nosíme k nim veľmi moderné dĺhé pulóvre a dĺhé vesty, tuniky a blúzky takmer všetky koštovej fazóny.

Uplnou novinkou sú šaty nad koliená, ktoré nosíme k nohaviciam z hodvábneho jerseyu. Moderné sú

aj mládežnické sukne (bez záhybov), mierne rozšírené, ku ktorým sa nosia krátke kabátiky „battle-dress“. Novinkou je, že ten istý kabátik nosíme k dlhéj, skladanej sukni.

Rozhodne však odložte do skrine tradičné jednoduché sukňu vzadu zošitú s malým protizáhybom. Šaty a sukne, bez ohľadu na dĺžku,

V minulom čísle sme Vám, milé čitateľky, slúbili, že napišeme o móde. Preto celú dnešnú stránku pre ženy venujeme jesenno-zimnej móde 1969/70. Predstavujeme Vám módu, ale súčasne opakujeme to, čo sme už veľa ráz písali. Nemyslite si, že sa nosia len tie najmodernejšie modely aj vtedy, keď nie sú vhodné pre Vašu postavu. Ako vždy, aj na túto novú módu musíte dávať pozor. Treba si z nej vybrať len to, čo je pre Vás najvhodnejšie a čo Vám sluší. Nesmiete sa domnievať, že Vám prinesieme návod na individuálny štýl. Musíte si ho samostatne vypracovať a pritom brať ohľad na to, ako vyzeráte, na Vaše požiadavky, ba dokonca aj na možnosti. Váš vlastný štýl musí byť dobre uvážený a dôsledný, nesmie vyplývať z nekritického napodobňovania. Je pravda, že koniec koncov môžete aj napodobňovať, ak nemáte vlastné dobré nápady, no nikdy nesmiete napodobňovať vlastné priateľky. Ak si vypracujete svoj vlastný štýl, musíte mu byť verná. Potom nebudeť v obchodoch omylom kupovať veci, ktoré sa Vám doma znepáčia a priateľkám nebudeť závidieť moderné šaty. Keď budete prezerať módu a čítať o módnych aktualitách, ktoré uverejňujem, pouvažujte, v čom sa budete dobre cítiť, a v čom nie.

Prinášame najcharakteristickejšie novinky parižskej módy pre jesenno-zimnú sezónu. Sú to najrozličnejšie modely. Rozdiely medzi nimi sú väčšie ako kedykoľvek predtým. Stretávajú sa tu krajné tendencie. Takmer každý parižský módny dom predvádzza iné modely. Podaktori naďalej holdujú mini-móde, sukne sú krátke do polovice stehna, iní tvorcovia módy navrhujú dĺžku tzv. midi, čiže chcú, aby ženy nosili sukne do polovice lýtku, a ešte ďalší tvorcovia asi najväčšimi propagované módy maxi by zasa chceli, aby ženy nosili šaty dĺhé až po členky. Ale vŕazmi asi nebudú, lebo sa budú nosiť všetky tri dĺžky. Mini-šaty budú asi najväčšimi nosiť mladé dievčatá. Rôzne dĺžky sa však netýkajú len šiat alebo kabátov. Kabát a šaty môžu mať takisto dve rozličné dĺžky v tom istom komplete. Na príklad kabát do polovice lýtku a k tomu mini-šaty nad koliená.

Ani Pariž sa nevedel dohodnúť o linii ženskej siluety, ktorá bude platiť na túto sezónu. Aj keď väčšina módnych domov predstavuje ženu štíhlú, s predĺženými líniemi, zdôraznenými početným štepovaním, súčasne

predvádzajú šaty tzv. malého trapézu rozšírené od bieder dolu alebo s celkom širokými suknami dokonca strihanými do kruhu. No jednako je isté, že najmodernejšia je jednoduchá línia, predĺžená, veľmi úzka, skoro priliehavá k telu, ak už nie po celej dĺžke ako pri kabátoch, tak aspoň v pásse, ktorý je nižšie ako normálne a s úzkymi ramenami. Najmodernejšie sú ručáky siahajúce po zápalistie.

Kostýmy sú tentoraz veľmi pohodlné. Sukne so záhybmi a k tomu dlhé kabáty siahajúce skoro po dŕžku sukne.

Moderné farby sú predovšetkým pokojné a teplé, sú to všetky odtiene jesene: béžová, hnedá, žltá od farby medu cez tmavožltú až po tehlovú. Všetky odtiene modrej, od pastelovo belasej až po tmavo-modrú, slivkovú, tmavočervenú, fialovú. Všetky odtiene sivej od úplne jasnej až po celkom tmavosivú. Moderná je aj tmavozelená farba, čisto biela a sivočierna. Veľmi moderné sú všetky kárované a žakardové látky, ako aj stále populárnejšie kvetované kašmírové látky s typicky „letnými“ vzormi. Na večerné šaty sa navrhujú čierne farby a všetky lesklé látky.

K šatám a kabátom je moderná kombinácia inej farby ako celok, najmä pre mladé dievčatá. Môžeme kombinovať látky kontrastných farieb, kárované alebo vzorkované. Kabáty a šaty môžeme ozdobiť farebnými vreckami, golierikmi alebo lemovaním.

Látky sú poväčšine mäkké. Všetky druhy vlnených látok, ako flanelové, tweedové, gabardín, kašmír a krep od tenuckého až po celkom silný. Sú moderné látky podobné vlneným a vlnené zmiešané s umelým vláknom. Pre odpoludňajšie a večerné šaty sa odporuča vlnený krep, krepdešín, šifón, lamé, čipky. Látkou sezóny je jersey tenký a silnejší, vlnený a hodvábny a napokon vlnený zmiešaný s umelým vláknom.

Takúto módu ponúkajú parižski módni návrhári na jesenno-zimnú sezónu. Čo budeme nosiť a čo sa bude rozvíjať ako módnia línia ľahko sa dá dnes predvídať. O ďalších novinkach Vás budem informovať v budúcom čísle.

Túto zimu si budeme obliekať nohavice od rána do večera. Budú mierne rozšírené, ba dokonca široké, s manžetami alebo bez manžiet, vzadu predĺžené a vpredu sa budú opierať o topánky.

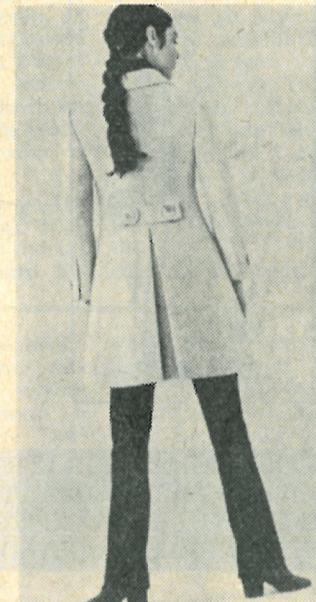
NOHAVICE

Novinkou sú nohavice vsunuté do topánok. Mali byť vlnené, ale nie priširoké, hlavne flanelové alebo tweedové.

Pre túto sezónu sú celkom nemoderné prikrátke nohavice, spod ktorých vidieť ponožky, alebo dolu zúžené. Elastické nohavice sa stávajú nemodernými a preto ich odložíme do skrine.

móda

69
70

HLAVA má byť malá, vo veľkom golieri, zdôraznená veľkými klipsami. Vlasové hladké, lesklé mierne zvlmené alebo stočené na krku do uzla. Komplikované účesy s lokničkami sa neujali; s takým účesom je veľa práce a pre každodenný život je nepraktický.

Ciapky majú tesne priliehať k hlave; sú to baretky alebo čiapočky podobné detským. Moderné sú aj čiapky s vyhrnutým okrajom, farebné, natiahnuté hlboko do čela a k nim sa nosí dlhý šál.

Šály sú jerseyové alebo vlnené, dlhé, pásikové alebo z tej istej vlny ako pančuchy. Moderné sú aj hodvábne šály najčastejšie so strapcami.

Neprirodený make-up, ústa natreté bielym rúzom a priveďmi podmaľované oči nie sú už vonkoncom moderné. To isté platí aj o tmavej čiarke na mihalnicach.

DOPLNKY nie sú výstredné. Moderné sú veľké klipy, široké náramky a náhrdelníky-obojky. Skutočným šlágom sú rôzne spony k opaskom, brošne, náhrdelníky, klipy atď., z tridsiatych rokov.

Kabelky majú mať široké a dlhé pásky (nie retiazky) ale elegantnejšie sú vyčádzkové mäkké, semišové a obálkové.

sa nosia len rozšírené skladané, šikmo strihané, so skupinou skladov a plisované. Ak nie ste celkom štíhlia a preto sa obávate záhybov, ušite si sukňu šikmo strihanú.

Vesty, ktoré nosíme k sukniam a nohaviciam sú veľmi dlhé, farebne zladené. Ak máte jednofarebné šaty, môžete si k nim ušiť

Pasos sa nosí ku všetkému, nemá byť strihanutý, nosí sa ponize pásu. Najmodernejšie sú pásky semišové alebo z pletenej kože.

Nadálej veľmi moderným doplnkom sú rôzne šatky, šály viazané najrozmanitejším spôsobom.

Kabelky, rukavičky a topánky už nemusia byť rovnakej farby. Môžu byť farebne zladené so šatami alebo kabátom, ale môžu byť aj kontrastných farieb.

K mini-móde sa používajú viac gombíkov ako doteraz.

TOPÁNKY pre nadchádzajúcu sezónu sú široké, pohodlné, na širokom podpätku. Moderné sú semišové barnavé, sivé a slivkové.

Dĺžka zimnej obuvi je rozličná, od dĺžky po koliená až po krátke, len zakryvajú členky, ale vždy na jednoduchom a vysokom podpätku. Nie sú už modernej topánky na zimu pančuchového typu siahajúce povyše kolien.

Celkom nemoderné sú topánky na vysokom ihličkovom podpätku a úzke vpredu.

V zime budeme nosiť teplé vlnené pančuchy, tepelné pančuškové nohavičky alebo nohavice.

vestu z tej istej látky, alebo inej farby. Ku kvetovaným šatám sa nosia jednofarebné vesty, biele alebo farebne zladené so vzorom.

Na snímke vedľa je nový druh košeľových šiat. Linie strihu sú zdôraznené všitým šikmým lemovaním. Lemované sú tiež vrecká a patky, popod ktoré pretahujeme farebný opasok.

DRAHÍ MLADÍ PRIATELIA!

Vieme, že mate radi moderné pesničky, často sme ich uverejňovali na stránke určenej mládeži. Teraz chceme vás oboznámiť so slovenskými ľudovými piesňami, ktoré celkom iste poznajú vaši dedovia a otcovia. Texty uverejňujeme bez nôt, veď melódie celkom iste všetci poznáte. Napíšte nám, aké ľudové piesne chceli by ste v budúcnosti vidieť na stránkach Života.

JA PAROBEK Z KAPUŠAN

Ja parobek z Kapušan;
nemám ženu len som sám...
Ja parobek z Kapušan;
nemám ženu len som sám.
Ej! načo mi je — načo mladá žená?
ked' ja mám so sebou doce trápeňa...
Ej! načo mi je — načo mladá žená?
ked' ja mám so sebou doce trápeňa...

Zene treba to i to:
šito, bardo, koryto.
Zene treba to i to:
šito, bardo, koryto...
Ej! načo mi je — načo mladá žená?
ked' ja mám so sebou doce trápeňa...
Ej! načo mi je — načo mladá žená?
ked' ja mám so sebou doce trápeňa...

Zene treba čižmičky,
na jej biele nožičky...
Zene treba čižmičky,
na jej biele nožičky...
Ej! načo mi je — načo mladá žená?
ked' ja mám so sebou doce trápeňa...
Ej! načo mi je — načo mladá žená?
ked' ja mám so sebou doce trápeňa...

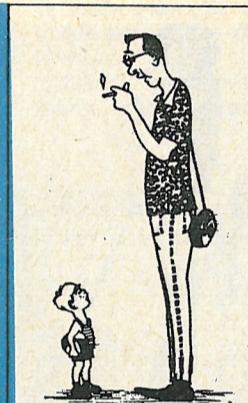
BRANKÁROVÁ HOKEJKÁ

Plakala hokejka,
plakala,
že ani gól si len
nedala...

— Čo pláčeš? — teší ju
Kamila.
— Ved' ty si pred gólmami
chránila.

Viktor Hujík

Ujo, vy sie basketbalista?
„Nie, synček.“
„A načo sie potom taký vysoký?“

MĽADÝM • MĽADŠÍM • NAJMLADŠÍM

DETÍ, POČUVÁJTE!

Dnes sme pre vás pripravili
rozprávanie M. Přackovského

LESNÁ ŠKOLA

prišlo kuriatko. Zapišalo: PI-PI.

Potom vrabček zaspieval:
ČIK-ČIRIK A teliatko povedalo: MÚ-MÚ!
A kačiatko: GA-GA. A mačiatko: MIAU-MIAU. A prasiatko: CHRU-CHRU.

Tu sa bocian nahneval, až mu okuliare na dlhom nose poskočili, a povedal:

— Ech, vy, z učenia nebude nič!

A zatvoril lesnú školu.

25 ROKOV PL'R — ZO SÚŤAŽE DETSKÉJ KRESBY

PRÁCA EDWARDA WNĘTRZAKA — 14 ROKOV, Z NEDECE

KAŽDÝ NÁŠ MĽADÝ ČITATEĽ ZÍSKAVA PIATICH NOVÝCH PREDPLATITEĽOV ZIVOTA NA ROK 1970. ČAKAJÚ VĀS ZVLÁŠTNE ODMENY! POKYNY AKO ZÍSKAŤ PREDPLATITEĽOV SI PRECÍTAJTE NA STR. C. 3. (POZOR! OD JANUÁROVÉHO ČÍSLA NA TOMTO MIESTE PRECÍTAJTE SI SVETOZNÁMU COWBOYKU NA POKRAČOVANIE, PRIAM NABITÚ DOBRODRUZSTVAMI A NA PINAVÝMI PRÍHODAMI SYNA PRÉRIE BUFFALO BILLA.)

TELEGRAF DŽUNGLE

Nijaká udalosť v rovníkovej Afrike, či je to narodenie alebo smrť, poľovačka alebo vojna, vyjednávanie alebo taneč, nezaobídu sa bez bubnov, ktoré šíria novinky z jednej dedinky do druhej. Belosi nazývajú jazyk bubnov „telegrafom džungle“ — je to obrazné pomenovanie prostredku zdeľovania noviniek tam, kde nikdy neexistovali telegrafné drôty.

„Najprv stvoril boh Bubenika, Lovca a Kováča“ — tak znie legenda jedného z najväčších kmeňov západnej Afriky. Bubeník v západnej Afrike je významnou osobnosťou. U mnohých kmeňov je bubnovanie jeho jediným zamestnaním. Bubeníci majú svojho vlastného boha — „Mesačného človeka“. Keď prichádza polnoc, možno vraj vidieť tohto boha, ako drží paličky nad bubnom. Bubon nahradzuje Afričanom gramofón, orchester, rozhlas, telegraf i telefon.

Na akú vzdialenosť bubon počuť? Domorodci žijúci v oblasti Stanleyho vodopádu na rieke Kongo malí bubon, ktorého zvuk zachytilo vycvičené ucho v noci vo vzdialnosti 20 mil (t.j. asi 32 kilometrov) po prúde.

Systém bubnovania neznamená africkú Morseovu abecedu, ale repreducuje samohlásky, spoluhlásky, prízvuk a interpunkčné znamienka. Je to v podstate hudobný jazyk. V porovnaní s jazykom bubnov je Morseova abeceda veľmi jednoduchým systémom.

Podľa svedectva kapitána R.S. Rattraya vysielali Ašanti správy na vzdialenosť 200 mil rýchlosťou telegrafo. V prípade vyhlásenia vojny by boli schopní v priebehu niekoľkých hodín zhromaždiť na hraniciach všetkých svojich bojovníkov. Predtým sa myšlelo, že pomocou bubnov možno vysielat iba najjednoduchšie správy: narodenie, úmrtie, svadbu, požiar, útok sarančí (pažravých kobyličiek, ničiacich úrodu), poľovačky, slávnosti, priblíženia sa belocha. Kapitán Rattray však vysvetlil, že bubnom sa dajú reprodukovať aj celé dejiny kmeňa.

Výroba bubnov je veľmi starým umením, ktoré sa vyrovna umenie odlievať zvonky. Na bubne možno hrať v dvoch tóninách — mužskej a ženskej.

Hudobní vedci nazývajú takéto drevené bubny „gongy“. Vyrábajú ich podobne ako kanoe — tak, že ich vydlabávajú z kmeňa stromu. Príslušníci istého čiernoškého kmeňa ich preto aj nazývajú „hovoriacimi lodkami“. Všetky bubny sa pokrývajú kožou zo slonineho ucha. Každý bubon sa slávnostne vysväcuje a jeho tvorcovi prinášajú dary: zvieratá, rum a zlatý piesok. Mužský bubon má hlbší a trochu ostrejší zvuk — ženský bubon vydáva zvuky vyššie.

Beloch počuje v Afrike iba monotoné bubnovanie. Afrika však tejto reči bubnov rozumie veľmi dobre.

VRÁTIM sa, mama, vrátim sa živý
do našej dediny uprostred hôr.
Vrátim sa, mama, vrátim sa živý.
Keď uschne tráva. Možno skôr.

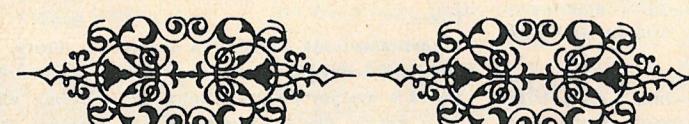
TRÁVA je suchá, padajú hviezdy.
Padajú biele, červené.
Na jeho hrud' sa tiško zniesli,
na jeho nohy ranené.

TATIANA ASCHENBRENNEROVÁ

Vrátim sa živý

VRÁTIM sa ešte, vrátim sa, mama,
čakaj ma skôr, než príde jar.
Som trocha chorý, boľavý, mama,
no určite sa vrátim k vám.

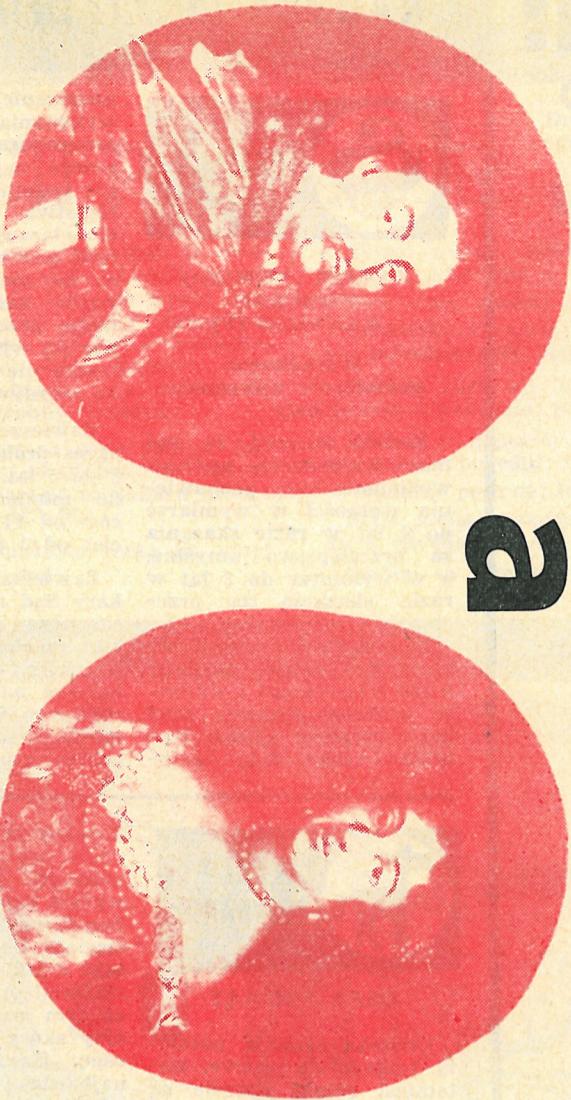
VRÁTIM sa. Šepol z poslednej sily.
Dozneli salvy. K pocte zbraň!
A mame lístok doručili.
Dnes ráno padol partizán.

JAN III. MARYSIEŃKA

a

Pri príležitosti návštavy prezidenta ČSSR v Poľsku sme sa zo správ v tlači dozvedeli, že počas pobytu vo Varšave Ludvík Svoboda býval vo Wilanow.

Vzdialenosť len niekoľko kilometrov od centra hlavného mesta, Wilanów bol jednou z najstarších pravarských osád, a spomína ho už privilegijem kňazeta Czarského Trojdena z roku 1338. Avšak nie to vzbudzuje najväčší záujem navštevníkov Varsavy. Za svoju dovest vŕaci Wilanów barokovému paláci, ktorý skoro tristo ro-

nunc nova villa tenet", čo v preklade znamená: "Co si stare mesto cíti, má novú obec". Latinské slová „villa nova“ dali pojatok dnesnému pomenovaniu Wilanów.

Malebné architektonické formy paláca, podnes výborne zachovalé interiéry, ktoré Jan III. dal bohatu vyzdobiť sochami a obrazmi, cenné tkaniny, štýlový nábytok, mramory dovezené z Ríma a iné umelcovské diela a pamiatky sú dôkazom historickej a umelcovskej hodnoty Wilanowa.

Neobvykle zaujímavá je prostredná časť paláca a galérie, ktorá vďakaď bola barokovým apartmánom Jana III. a jeho rodiny. Skoro v každej sále tohto apartmánu ostali stopy kráľovnej. Aké len zaujímavé sú osudy tejto peknej Francúzskej a polskénej trónovej, ktorej osoba bola zahalená ruškom tajomstva.

Ešte ako dieťa prišla do Poľska spolu s Mariou-Ludwikou, manželkou kráľa Władysława IV., veľa rokov bola jej obrubou chovanou. Vychovávaná v ozvuci dvorských a politických intrig svojej kráľovnej, samotná Marysieńka sa stala ich majsterkou. Laska, intrígy a politika sa prelínajú celým jej životom.

Aj keď jej venom bola iba podpora Mariie-Ludwikké, vydala sa za Jana Zamoyskeho, vtedy jedného z najbohatších poľských páнов a majetka Zamócie – mohutnej pevnosti, o ktoréj vo svojej Počope písal Sienkiewicz. Manžel pil, kiamal ju a zanedbával, preto si oblúbila mladého Jana Sobieskeho. Koketná a nežná mení flirt na trvalý pomer, ktorý sa končí sobášom, neskôr potajomkou v máji roku 1665, a v júli istý rok aj oficiálne.

Láska k Marysienke vyplňuje Sobieskemu celý život, a ona ziskáva stále väčší vplyv na vlastníctvo. Od týchto vplyrov nechce upustiť dokonec ani vtedy, keď je už vdovou. Vyvoláva pohorenie, rozhorenie a dokonca aj odsudenie svojich súčasníkov. Preto dnes čitateľia radi čítajú večerky vydaní monografiu alebo skôr historiu lásky Marysienke Sobieskej, ktorú výborne opisal vynikajúci spisovateľ Tadeusz Boy-Zeleński. Stopy tejto lásky nájdeme vo Wilanowe.

Roku 1667 kráľ Jan III. Sobieski kúpil zemianskú kúriu a osadu od predošlých majiteľov a budúci rok začal budovať nádherné reprezentatívne kralovské sídlo. S novým sídlom bol spokojný aj kráľ, ktorý mal rád umenie a jeho prieberčová manželka Maria Kazimiera.

Na prečeli paláca roku 1680 dal Jan III. latinský napis: „Quod vetus urbs coinit,

nunc nova villa tenet“

Obec“.

Naďalej výborne zachovalé interiéry, ktoré Jan III. dal bohatu vyzdobiť sochami a obrazmi, cenné tkaniny, štýlový nábytok, mramory dovezené z Ríma a iné umelcovské diela a pamiatky sú dôkazom historickej a umelcovskej hodnoty Wilanowa.

„Zachovala sa mielen architektúra paláca, ale aj jeho maliarske a rezábanské dekoracie, nábytok, zrkadlá, tapety, dliaumeleckého remesla, doslovene všetko čo dáva plyn obraz dnešného kralovského a neskôr velkopánskeho sídla.“

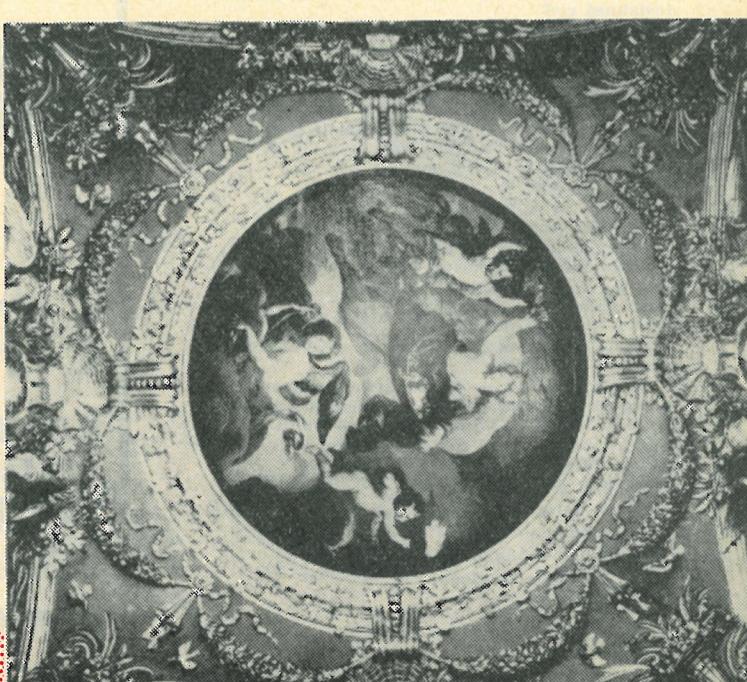
Náyrok a obrazy ešte z čias Jana III.

Sobieskeho, umelcovské predmety z čias, keď palac mal v prenajme kráľ August Moens a iní majitelia – zberatelia... Zberatky majú vysoké umelcovskej hodnoty.

„V Poľsku je to jedný zachovalý celok, ktorý ukazuje historický rozvoj, dobre viditeľné etapy rozbudovávania architektúry spolu s jej vybavením a rozrástaniom sa zbierok.“

Palac bol vybudovaný podľa návrhu Augustina Locchiho, známeho architekta talianskeho pôvodu. V priebehu výstavby navrh sa postupne menil. Najskôr to bol baroková záhradná vila a neskôr palác, ktorý v konečnej etape mal vybudovaný druhý poschodie, atiku a bol bohatu rezbarsko a maliarsky vyzdobený. Podzvihnuté boli aj arkiete, susediacie s parkom. Napriek prácam, ktoré ešte pokračovali, Jan III. býval v novom paláci už od roku 1679. Tu aj zomrel 17. júna 1696.

„Velkú umelcovskú a výtvarnú hodnotu má tiež park okolo paláca, ktorý je starostivo udržiavaný. Ustredná časť s geometrickými barokovými formami pamätá ešte časť kráľa Sobieskeho. V parku sú mnohé sochy, fontány a záhradné domčeky. Medzi nazaujímavosťmi patria čínska besedka a rímsky mostík. V parku sú nádherné terasy, ktoré podľa tradície vrat zasadili sam Jan III. Sobieski.“

Pohľad na Wilanów od Bernardo Bellotta zvaného Canaletto

2. Kráľová sáňa v centrálnom kridle paláca, Časť severozápadnej rohovej izby s dekoratívnym panneaux zobrazujúcim alegóriu Nepochojných živíc

3. Čínska izba na pravom poschodí južného kridla paláca zriadená v polovici 19. stor. V izbe sú výrobky čínskeho a japonského umenia, ako aj európske výrobky s čínskymi motívmi

4. Spálňa kráľovnej Marysieńky v severo-západnej rohovej izbe

Na stenach barokové tkaniny zo 17. stor. z janovského veľkú, portrét Aleksandra Sobieskeho, kráľovho syna a koncom barokového nábytku: holandský písací stôl a stôl komplet barokového nábytku: holandský písací stôl a taburety zo 17. stor., pohovka a taburety zo 18. stor. pochádzajúce z janovského veľkú

budovať Elžbieta Sieniawska a interiéry týchto kridiel sú charakteristické pre epochu, v ktorej boli budované.

Od konca minulého storočia palác upadol. Nicíve učinky času ešte znásobila posledná vojna. Keď roku 1945 palác prešiel od štátneho vlastníctva a bol učrený na muzeum, začala generálna oprava. Par-

oči nadobudol svoj pôvodný vzhľad. Boli odhalené staré omietky s malbami, baro-

kové fresky i polychrómované drevené

stropy zo sedemnásťho storočia s kráľov-

skými erbami. O Wilanowe píše prof. dr.

Stanisław Lorentz, riaditeľ Národného mu-

zea vo Varšave: